

řeky Moravy postiženo historicky největší známou povodní. Rekonstrukce hrází kolem obce by měla spolu s rozsáhlými lužními lesy napříště lépe chránit obec před přívalovými povodněmi.

Typickou strukturu nivní krajiny tvoří mozaika ekosystémů vodních toků, slepých meandrů, periodických tůní, mokřadů, slatin, travinných společenstev a různých typů lužního lesa od nejvlhčích olšových vrbin (měkký luh) až po relativně nejsušší lužní doubravy (tvrdý luh). Druhá diverzita luhu je závislá na neustálém působení říční dynamiky: tvorba a zánik meandrů, přesuny šterkopískových lavic a ostrůvků v řece, vznik a zánik bočních ramen, sedimentace živinami bohatých povodňových kalů v lužním lese a existence krátkodobých záplav. Významným charakteristickým rysem lužních lesů je existence jarního aspektu – brzy z jara, ještě před rozvinutím listů na stromech, rozkvetou koberce sněženky předjarní, bledule jarní, dymnivky duté, dále lze hojně vidět orsej jarní, křivatec žlutý a jiné jarní květiny. Začátkem května rozkvetou i známý česnek medvědí. Jaro je tak jistě nejkrásnější roční dobou v Litovelském Pomoraví.

Pro poznání Litovelského Pomoraví lze návštěvníkům doporučit především cyklistické trasy, z nichž mnohé procházejí okolím Střene. Nejcennější částí přírody Litovelského Pomoraví tvoří první zónu CHKO v 14 přírodních rezervacích (z toho 2 národní) a 10 přírodních památkách (z toho 1 národní), které jsou v terénu označeny tabulemi se státním znakem.

Litovelské Pomoraví je zařazeno do seznamu mezinárodně významných mokřadů *Ramsarské konvence* a v rámci připravované Evropské ekologické sítě států EU (*EECONET*) je navrženo jako „evropsky významné biocentrum“.

Občané Střene mohou být právem plně hrdí na svůj domov – vždyť jejich obec leží takřka uprostřed tohoto evropsky unikátního území.

ZE STARŠÍCH DĚJIN STŘENĚ (DO ZRUŠENÍ PODDANSTVÍ V R. 1848)

Rozlehlé lužní lesy provázející tok řeky Moravy byly ještě v raném středověku zeměpanským územím bez trvalého osídlení, sloužícím především jako bohaté loviště olomouckých údělných knížat. Jediným archeologickým dokladem o přítomnosti člověka v těchto místech v dobách prehistorických je bronzová sekyrka z mohylové kultury – asi 1 600 před n.l. – a mladšího data je nález z roku 1964, mladohradištní zásobnice z trati Páže.

Postupně se tento velký zeměpanský majetek začal drobit, často ve prospěch duchovních ústavů a zbožných nadání. Podstatnou část knížecí půdy získal klášter Hradisko u Olomouce. Již při svém založení v r. 1078 dostal do vínku mj. ves Hejčín, v polovině 12. století mu patřilo území kolem vsi Chomoutova a Nákla a od počátku 13. století dvorec Štěpánovice, základ pozdějšího Štěpánova.

Za nejstarší doklad o Střeni je považována listina krále Václava I. datovaná 1. září 1249 v Praze. Panovník v ní potvrzuje klášteru Hradisku držbu vsi Hejčina a určuje přesné hranice klášterního majetku. Hraniční čára vedla od vsi Černovír k místu zvanému Plaz a odtud nahoru směrem k severu až k místu, označenému v listině „*Vstrene*“ (*et de Plaz usque Wstrene superius versus aquilonem*).

Výklad tohoto zdánlivě jednoznačného pramene ovšem není bez pochybností. Novodobá historická kritika označuje listinu za falzum, které vzniklo v klášteře Hradisku někdy mezi léty 1267–1275 v souvislosti s územním sporem kláštera a města Olomouce. Zůstává rovněž nezodpovězenou otázkou, je-li výraz „*Wstrene*“ skutečně názvem vesnice nebo pouze pomístním jménem neosídlené lokality při řece Moravě.

Samotné jméno Střeň má dle názoru jazykovědců dvojí výklad. Buď se jedná o místo ležící na hlavním z řady vodních toků, nebo o lokalitu porostlou třtinou, tj. rákosím. Žádná z možností není, vzhledem k poloze místa uprostřed lužních lesů při řece Moravě s řadou vedlejších ramen a přítoků, vyloučena. Prvotní název „*Wstrene*“ se však nemusel nutně vztahovat k osídlené lokalitě, zejména není-li v listině doprovázen slovem *villa* (vesnice), na rozdíl od většiny v ní uváděných osad.

Nejasný je rovněž výklad predikátu jistého Chotěbora „*de Stren*“, který vystupuje jako svědek v listině krále Jana Lucemburského z r. 1318, v níž vladař odevzdává olomouckému biskupovi Konrádovi opevněný Ostroh na řece Moravě.

A tak zřejmě prvním skutečně prokazatelným dokladem o existenci vsi Střeň zůstává zápis v knize pňhonné a nálezové olomoucké cúdy z r. 1390, jímž místosudí (*viceczudarius*) Bohuněk pohání, tj. předvolává před zemský

soud jistého Mikše ze Střeneš (*Mixonem de Wstrzenye*) pro 10 hřiven grošů za zboží v Mezicích. Uvedený predikát je dokladem o tom, že Střeň byla pravděpodobně sídlem nižšího šlechtice (vladyky či zemana), byla již tedy vsí. Současně je zřejmé, že přinejmenším část osady byla v rukou soukromé vrchnosti, klášter Hradisko nebyl tedy v té době výlučným vlastníkem Střeneš. Nejasná zůstává tedy i otázka, kdo byl zakladatelem vsi, zda byla Střeň skutečně výsledkem kolonizační aktivity kláštera v lužních lesích Pomoraví, jak soudí Josef Vrbka v „*Dějínách obce Nákla na Moravě*“, nebo zde stála již předtím, než se dostala do klášterních rukou z původního vlastnictví zeměpána, nebo byla dokonce produktem soukromé iniciativy „vladyků ze Střeneš“. Vzato do důsledků, není totiž vůbec jisté, kdy a jakým způsobem se Střeň stala součástí majetkového komplexu kláštera Hradiska (ve falzu hlásícím se k r. 1249 je totiž místo zvané „*Wstrene*“ hraniční lokalitou klášterního zboží). Je ovšem pravděpodobné, že klášter měl eminentní zájem na propojení a scelení své pozemkové držby v těchto místech (Náklo, Štěpánov).

O pozemkových sporech kláštera Hradiska se soukromými vlastníky půdy, jež zasáhly i Střeň, podávají zprávy zemské desky olomoucké cúdy z konce 14. století. Z let 1398 a 1399 pochází zápisy tzv. odporů opata Vikeria a konventu vůči nárokům Anny, vdovy po Petrovi ze Šternberka, v nichž jsou mimo jiné označeny za „starodávny“ majetek kláštera louky ve Střeni (*prata in Wstrzenye*, resp. *cum pratis na Strzyeny*), které vdova Anna protiprávně drží a okupuje.

V 15. století se kláštera a jeho zboží citelně dotkly husitské a česko-uherské války, v nichž hradišští premonstráti přišli na dlouhou dobu o značnou část svého majetku. Hospodářské těžkosti přinutily konvent odprodat některá zboží sousedním světským vrchnostem, jež měly od samého počátku zájem rozšiřovat své državy na úkor bohatého církevního ústavu. V r. 1498 se tak dostává i ves „*řečená Vstrzen*“ do rukou Jana Pňovského ze Sovince, nejvyššího sudího Markrabství moravského a majitele sousedních Pňovic, a to „*s lidmi v ní osedlými i neosedlými, s platy, činžemi, s puožitky, s vodů Moravů i s břehy, kterýchž ti lidé od staradávna rybářstvím požívají, i s jinými vodami tekutými i netekutými, s zátokami, s rybářstvím i se vším požíváním v lesiech jich k hrázím řek dělání aneb k jiným jich potřebám rybářským, tak jakož jsou toho od staradávna požívali, s rolí oranů i neoranů, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s mezemi, s hranicemi, s lesem, s chrastinami, s pastvami na lukách biskupích i s tiem dřievím anebo lesem, kterýž tu na těch lukách jest, s kterých luk páni Šternberští seno berú, a k tomu čtyři lány lesu k klášteru jejich příslušejícieho tu kněžím Střenským, tak jakož ty všecky věci dále a šíře list ten v sobě má, drží a zaviera*“.

Citovaná listina současně poprvé podrobněji informuje o přírodním prostředí Střeneš a způsobu obživy jejích obyvatel. Velký význam v životě střenešských usedlíků měla od pradávna řeka Morava se svými rameny, obec byla od středověku domovem rybářů a výnos z rybolovu byl důležitou součástí

vrchnostenských příjmů. Stejnou roli hrál v životě osadníků lužní les se svým přírodním bohatstvím. Střeneš se zabývali včelařením, spojeným s výrobou medu a vosku pro kostelní účely, káceli dříví pro vlastní užitek a zejména pro potřeby vrchnosti. Jak dokládají pozdější prameny, byla ves i sídlem panského myslivce, který střežil honitbu bohatou na černou i vysokou zvěř. Na poličkách a lukách získaných pracným mýcením lesního porostu dobývali místní rolníci v potu tváře skromné živobytí, z něhož odváděli notný díl v penězích i naturálních vrchnosti. Na pastvinách užívaných spolu s Nákelskými a Mezickými, ale i ve vrchnostenských lesích pásli svůj dobytek.

Kdy získal klášter Hradisko Střeň zpět do svého vlastnictví, není známo. Určitě se tak stalo někdy v průběhu 16. století, neboť ves je v r. 1597 prokazatelně uváděna jako součást klášterního majetku.

Na přelomu 16. a 17. století byly zahájeny významné změny ve způsobu hospodaření klášterního panství. Vrchnost se již méně spoléhala na tradiční příjmy z poddanských platů a začala více samostatně hospodařit na vlastních dvorech s využitím robotní práce poddaných. Tehdy byl vybudován nový klášterní dvůr v Nákle, na jehož pozemcích a hospodářství museli robotovat i rolníci ze Střeneš. Ti byli sice spolu s poddanými ze sousední Lhoty r. 1597 osvobozeni za peněžní náhradu od potažních robot, tj. robotní práce s koňmi, jistě jim však zůstávalo mnoho důvodů k nespokojenosti. Vzrůstající nároky vrchnosti se prosazovaly přes odpor poddaných, kteří vedli s klášterem řadu neúspěšných sporů.

Napětí mezi klášterní vrchností a poddanými vyvrcholilo v období stavovského povstání. Koncem června 1619 obsadil Hradisko oddíl stavovského vojska pod vedením Hartmana z Buchheimu. Akce se účastnilo i několik set poddaných, jmenovitě ze vsí Nákla, Mezic, Lhoty a Střeneš. Opat s převorem byli internováni a mniši přinuceni opustit klášterní budovy. Konvent zaplatil 55.000 zlatých výpalného a přišel o veškeré statky, které byly postupně darovány a rozprodávány stoupencům povstání.

Odplata kláštera po porážce stavů v bitvě na Bílé hoře a restituci církevního majetku na sebe nedala dlouho čekat. Opat Jiří Leodegarius odňal vzbouřeným poddaným ze čtyř výše jmenovaných vesnic starší privilegium na tzv. odúmrtí, tj. právo svobodně odkazovat své jmění, Nákelská navíc přišli o svá obecní pastviska. Teprve v r. 1630 obnovil nový opat Maximilián Pracher platnost privilegií, jež „*z nějakých příčin v té hrozné rebelii vzaté byly*“.

Ničivý dopad na klášterní panství měly události třicetileté války, zejména pak švédské okupace Olomouce v letech 1642–1650. V červenci 1642 Švédové do základů vypálili ves Náklo i s kostelem a klášterním dvorem. Sousední Lhota a Střeň, ukrytá v lesích, byly sice pohromy takového rozsahu uchráněny, ani jim se však válka zcela nevyhnula. Jak píše hradištský kronikář, Švédové „*i do nejodlehlejších míst v bažínách a lesích zastrčených, jako až do Střeneš pronikli, kdež úředníci panští a poddaní lidé, ženy, děti a dobytek, jak se domnívali, v bezpečném úkrytu měli*“. Místní pověst připomíná v této

souvislosti rozlehlý les Plačkov mezi Lhotou, Hynkovem a Střeni, obtékáný řekou Moravou a tvořící veliký ostrov mezi jednotlivými rameny řeky, v němž se údajně za švédských válek ukrývali obyvatelé okolních vesnic.

Přesvědčivým dokladem tíživých následků třicetileté války ve Střeni jsou tzv. lánové rejstříky – soupisy poddanských usedlostí pořizované na jednotlivých panstvích v letech 1656–1657 a 1675–1678 pro účely vyměření pozemkové daně (kontribuce). V lánových rejstřících panství kláštera Hradiska, sepsaných při tzv. druhé vizitaci v r. 1677, je ve Střeni uvedeno 16 usedlostí. Jen polovina z nich přečkala třicetiletou válku, polovina usedlostí během války zpustla. Tři z nich byly po válce znovu osídleny, ale pět usedlostí zůstávalo ještě v r. 1677 pustých. Mezi starými usedlíky byli dva půllánici, čtyři čtvrtlánici a dva zahradníci (s výměrou půdy menší než osmina lánu). Mezi novými usedlíky byli dva půllánici a jeden zahradník. Neobydleny zůstávaly jedna čtvrtlánčí usedlost a čtyři zahradnické domky.

Výmluvné doklady o válečném pustošení ve Střeni obsahuje i nejstarší pozemková kniha obce, tzv. *Registra purkrechtní dědiny Střeneň*. V jednom ze zápisů z r. 1674, týkající se gruntu Vítka Opletala a Doroty po Pavlu Večeřovi, je tato zahradnická usedlost, jež později obdržela popisné číslo 4, označena jako „*grunt, který docela pusté byl – poněvadž on ten grunt po nešťastném pádu švédském z místa vystavil...*“

O životních podmínkách poddaných, jejich zatížení a způsobu hospodaření klášterní vrchnosti v letech hospodářské obnovy po ukončení třicetileté války vypovídá urbář tzv. dolního panství kláštera Hradiska z r. 1669, uložený dnes v opavském zemském archivu. V urbáři je ve shodě s citovanými lánovými rejstříky zapsáno celkem 16 usedlých – 4 půllánici, 3 čtvrtlánici, 6 zahradníků s jednou čtvrtí půdy a 3 zahradníci. Střeň patřila mezi menší obce panství, stejný počet usedlých vykazují Mezice, o něco méně Březce či Hejčín, Vojnice a Řepčín. Pro Střeň typická byla absence větších selských hospodářství. Spolu s dnes již zaniklou vsí Ostrovy u Olomouce, Chomoutovem a Černovírem, kde žili jen zahradníci, byla jedinou vsí panství s usedlostmi nepřesahujícími svou výměrou půl lánu.

Střeňští poddaní odváděli klášterní vrchnosti celkem 31 zlatých 8 grošů ročně ve čtyřech termínech – na sv. Jiří, na sv. Jana, na sv. Václava a o vánocích. Na rozdíl od většiny vsí hradištského panství neodváděla Střeň vrchnosti žádné naturální dávky. Poddaní ze Střeneň chodili robotovat ke dvoru v Nákle, nejčastěji však vykonávali pro vrchnost práce v panských lesích, jež obklopovaly celou ves – káceli stromy a odváželi do kláštera, nákelského dvora či fary, případně do jiných hospodářských zařízení vrchnosti stavební a palivové dříví. Zahradníci byli povinni nadělat ročně čtyři sáhy dříví. Později mohli tuto práci za ně dělat nádeníci, jimž za jeden sáh platili 1 zlatý rýnský a pecen chleba. Od roboty byl osvobozen rychtář a panský myslivec.

Ve vrchnostenských doubravách podél řeky Moravy se zdržovala červená i černá zvěř. Když se ve štěpánovském a střenském lese „*obrodil žalud*“, vy-

háněli tam místní i přesporní rolníci vepřový dobytek na pastvu, z čehož plynul vrchnosti nezanedbatelný příjem. Poddaní ze Střeneň platili z pastvíska 3 zlaté, mimo to, držel-li některý usedlík více než 3 kusy hovězího dobytka, byl povinen dát „*starodávní spravedlnosti*“ z každé jalovice 1 groš a z krávy 2 groše.

Střeňští museli rovněž nosit ryby do kláštera, kdykoliv se jim rozkázalo. Deset zahradníků dávalo „*z řeky*“ o sv. Jiří po 10 groších. V hynkovském lese vytvářel tok Moravy tři ramena, v nichž se pravidelně lovil ryby. Při těchto výloveh byly nejlepší kusy vybírány pro klášterní stůl.

V zimě museli Střeňští lámat led u mostu přes „*hrubou Moravu*“, aby nebyl poškozen.

Střeň od nepaměti příslušela k nákelské farnosti. Střeňští farníci neodváděli farářům žádný desátek, pouze každoročně jedno kuře z každé usedlosti, celkem tedy 16 kuřat. V době žní byl každý usedlík povinen jeden celý den žít v Nákle na farském poli. Když se v r. 1698 stavěl nový farní kostel, vozili Střeňští stavební materiál, zejména dřevo na krovy. Zámožnější střeňští usedlíci plnili rovněž kostelní pokladnici zbožnými odkazy. V r. 1609 daroval Jan Nevrlý jeden dukát na pozlacení makovice kostelní věže. Téhož roku byla v kryptě chrámu pochována Kateřina Klimičková ze Střeneň. Za místo bylo z pozůstalosti vyplaceno 20 zlatých, farář 4 zlaté a za pohřební obřad 3 zlaté, dále se musel kostelu věnovat polštář a plachta, jak bylo nařízeno hradištským opatem Jiřím Pavorinem z Pavorinu. Obyvatelé Střeneň byli rovněž členy náboženských bratrstev při kostele sv. Jiří v Nákle, např. v r. 1666 zemřelý Jan Otčenášek příslušel k tamnímu Bratrstvu sv. Isidora.

Dle záznamu nákelské farní kroniky byla v r. 1718 ve Střeni zbudována kaplička nákladem obce za rychtáře Tomáše Žatky a purkmistra Jana Dostála. Kaplička sloužila současně jako obecní zvonice pro případ požáru či jiné živelné pohromy, úmrtí atp. Na obecní náklady bylo rovněž postaveno několik kamenných křížů, o jejichž vztyčení hovoří pamětní zápisy z let 1735 a 1769. V r. 1771 nechal zbudovat střeňský myslivec Jan Vojvoda sloup s obrazem sv. Floriána, „*aby celou tuto obec chránil od časného ohně*“.

Při nákelské faře byla již na počátku 17. století škola, kam značně nepravdělně docházely i děti ze Střeneň. Školní docházka byla prakticky znemožněna v době jarního tání a často i jindy během roku, neboť řeka Morava vystupovala pravidelně ze břehů a obec téměř odřezávala od okolního světa. Nákelskému učiteli platili obyvatelé Střeneň za vyučování svých dětí školné. Dle dochované smlouvy o příjmech učitele z r. 1788 dostával kantor ročně od selských dětí po bochníku chleba, což tehdy činilo 80 pecnů, a čtyři mírky stravy (čočka, hrách, prosná kaše, kroupy), dále celkem 254 koláčů, školné v penězích od platu schopných rodičů (ze Střeneň 44 zlatých 24 krejcarů) spolu s doplatkem školného za nemajetné rodiče od obcí (ze Střeneň za 37 dětí 14 zlatých 48 krejcarů). Součástí příjmů učitele byla i tzv. koleda o vánocích – 1 groš z každé usedlosti a od sedláků a chalupníků (zahradníků) po vrcho-

vatém talíři „vaře“, tj. krup, čočky, jáhlí nebo hrachu. Za vánoční hudbu na kůru dostával učitel po jednom vdolku od všech usedlých z celé farnosti. Jeden „slušný“ koláč dostával kantor z každé usedlosti o tzv. císařských hodech.

Ve Střeni nebyla ani hospoda, ani mlýn. Zatímco mlít jezdili střenští rolníci do klášterního mlýna v sousední Lhotě, za posezením u dobrého truňku museli až do Nákla. Bývalo ovšem zvykem, že tam, kde nebyla hospoda, čepoval klášterské pivo (z pivovaru v Těšeticích) a pálené místní rychtář. Komunikaci se sousedními obcemi zprostředkovávaly až do 19. století pouze polní cesty.

Se způsobem řízení věcí obecních v období tzv. patrimoniální, tj. vrchnostenské správy nás poprvé podrobněji seznamuje pamětní kniha dědiny Střeneň, založená, stejně jako v ostatních obcích dolního panství kláštera Hradiska, hospodářským správcem klášterního velkostatku P. Tadeášem v r. 1732. Do knihy měly být dle instrukcí vrchnosti zapisovány zejména záznamy o prodeji usedlostí a pozemků, poručenství a testamenty, svatební a výměnické smlouvy, záznamy o prodeji obecního majetku a povolení staveb, ale i peněžních půjčkách, posléze se však na jejích stránkách objevují i pamětní, kronikářské zápisy. V úvodu knihy jsou sepsány tzv. obecní artykule či punkta, shrnující základní povinnosti rychtáře, purkmistra a přísežných, tedy tak řečeného úřadu obce, pověřeného vykonáváním její správy v zastoupení klášterní vrchnosti, jakož i základní normy chování a soužití obyvatel vesnice:

„Léta Páně 1732 z dostatečného nařízení a ustanovení důstojně velebného, urozeného a vysoce učeného pána pana Roberta Sancius, z toho řádu prae-monstrátského preláta a slavného kláštera hradiského opata, budou povinni rychtář, purgmistr a úřad spolu sousedama jejich poddaných dědiny slavného kláštera Hradiska následující puncta na pozor vzíti a takové svému neb obecnímu dobrému nyní a na časy budoucí se vsí pilností zachovávatí a takový nejméně třikráte v roce v hromadě všichni pospolu jsouc nahlas sobě přečísti dáti a ve všem náležitě zachovávatí, jakž následuje:

1) Předně dobrý a chvalitebný pořádek na obci držet, bohobojný život vésti a obci s dobrým příkladem ve všem předcházet.

2) Svoje děti neb mládež ke katolické víře vésti a pobožně jich vyučovati, do školy posílat, čísti a psáti učiti dáti.

3) V sirotčích věcech neb v testamentech dobrý pořádek držeti a všechno bez odkládání pilně zapisovati a potom pak panu siročímu bez odkladu ode-slati.

4) Na nejprvnější povolání neb citirování pana siročího v takových neb jiných příčinách se dostaviti a podle potřeby jemu věrně zprávu dáti.

5) Při přijímání sirotčích peněz má purkmistr s jedním přísežným to spravovat, z tej pozůstalosti na penězích nic za sebou nezadržet, nýbrž do siročí casy co nejspíš věrně odvésti.

6) Purkmistr v příjmu a odvedení kontribučních peněz pilnější, ne jak do-savad se stávalo, se proukázati má a musí.

7) Rychtáři mají všechny panské platy a poplatky při každém termíně vy-upomínat a do klášterských důchodův při každém termíně pořádně odvádět.

8) Vedle nařízení poddané časně na robotu vypraviti a při správě, jestli všechno náležitě se vykonalo, věrně vyjeviti a podle svého juramentu užitek panskéj observírovati.

9) Přístka se konečně zapovídá a trpěti se pod pokutou třech zlatých mor-avských nemá. Obec pokaždé, kdykoliv by se proti tomuto ustanovení činilo a zastiženo bylo, do důchodův [dáti má].

10) Střílení na veselích a hodech [se zapovídá po pokutou 3 zlatých mor-avských – zápis silně poškozen – pozn. autora].

11) Tabák kouření obzvláště v domech pod pokutou a jistým trestáním ostře se zapovídá.

12) V domech neb chalupách předivo, jak v některých místech ten obyčej jest, nesušiti. Jestli by se na některého proneslo, že by proti tej záповědi to učinil, ten má bez ohledu a milosrdenství svého gruntu zbaven a z panství vyvržen býti pryč.

13) Kde až posaváde žádné pazderně vystavené nejsou, tak se taková obec vynasnažiti má, touž sobě vystavěti dát.

14) Tak taky obec střeňská s verbuňkem a s dostavením dostatečných rekrut pod dostaním nařízením se časně zaopatřit a žádné slabé, neduživé, nýbrž zrostlé, silné a zdravé pacholky se vynasnažit a takové bez odkládání času zde představití. NB a kdyby některý zbytkem byl, nechť on jest cizí nebo pod-daný dobrovolně na vojnu vzíti, takovýho cizí obci bez vědomosti vrchnosti milostivý prodati neb dopřiti platno býti nemá a pokudž by se proti tomuto stanovení stalo, taková obec těžce trestána bude.

15) Při stavení sirotkův připsanou neb do služby vyjednanou služební čeled jeden druhému zase brat a odváděti nemá pod pokutou sobě.

16) Při koupení neb nastoupení gruntu selského neb zahrady má každý při svém přimnění, který on po svém otci má, zůstati a žádného jiného přimnění od sousedův nedáno býti aniž se trpěti a kúpi dle domluvy do registr grun-tovních přesně dáti napsati.

17) Strany zastavení role od gruntu má se žádný neopovážiti bez vědomosti milostivé vrchnosti a majícího písebního dovolení něco takového učiniti, jestli by se to státi mělo a na takového v pravdě proneslo, takovému má se všechno to obilí contrabantírovat a k další dispozici k purkmistrovi na vesnici složiti.

18) Každý rychtář jest povinen vedle svého juramentu o každým nedband-livým aneb nemožným hospodáři na gruntě neb na česné zahradě milostivé vrchnosti zprávu učiniti a to z tej příčiny, aby místo neb grunt zpuštěné ne-bylo a držitel toho do věcíh dluhů nepřišel a se nezavedl.

19) Také obec střeňská má nad tím být a to sobě poručeno míti, aby vždycky dva výřhodní sousedi v jejich příčinách neb zprávách sem k ouřadu provisorskému se vypravili.

20) Myslivec a hejný v lesích na mladých sečích skrz dobytek škodu činit nedopouštěl a též nevěry se nedopuštěli. Kdo pak prodané dříví v panských lesích [má] dáti, aby takové před termínem z toho sv. Jiří všechno vyvezené bylo, pozor míti. Nicméně na hranice v těch hraničních lesách bedliví býti a jestli by jeden neb druhý hraničnej strom neb kámen skrz větr vyvrácen byl, milostivej vrchnosti takové všechno oznámiti, aby to všechno mohla shlednouti dáti.

21) Každý hospodář má na svou čeládku pilný pozor dáti, obzvláště v noci, aby skrz jejich neopatrnost nějaký škodlivý oheň, jak se až dosaváde stává a mnoho lidu do chudoby svádí, nevyšel, nýbrž ve čtyrech nedělách komíny skrz jednu osobu ouřední a druhou z obce vizitírovati a skrz každého hospodáře domu svého vyčistit a vymětat dáti.

22) Tak taky obec střeňská má své desátky svému panu faráři, pod kterýmžto farou neb správou duchovní jest, jistý čas odváděti.

23) Hraničné kameně v poli vystavené častěji vizitírovat a kdyby nějaká pochybnost byla, v známost uvésti, aby se mezi sousedstvem časně napraviti mohlo.

24) Každý hospodář, u kterého by se jeho služebník, ať je muž neb ženského pohlaví, nepočestně zachoval, má být deseti funtami vosku spokutován a na chrám Páně obrácen.

25) Aby ouřad ty takové sirotky, kterým by se křivda děla aneb kteří od svých hospodářů zaslouženou svou mzdu neb službu dostati nemohou, předně vyslyšeli a takové hospodáře k zaplacení přidrželi, než by to před milostivou vrchnost přijíti mělo.

Posledně pak, poněvadž již od starodávna povinnost jest, aby ty dědiny v těch zdejších panských mlýnách, ke kterýmžto patřej, všechno to obilí, kteréžto pro své domácí vychování potřebují, mleti dali, tak tehdy obec střeňská v lhotským mlýně všechno své potřebné obilí mleti a šrotovati a jinšího cizího mlýna pod pokutou a stržení toho všeho obilí neužívati a nepotřebovati má, aby voni mlýnáři, kteřížto pod platem mlejny panské mají, že poddaní v cizích mlejnech melou a skrz to sobě na plat málo zasloužiti neb vydělati mohou, výmluvu neměli.

P. Thadeus, provisor. “

O stavu obce, úrovni poddanského hospodářství i zatížení poddaných ze strany klášterní vrchnosti v polovině 18. století vypovídají tzv. tereziánské katastry. Dominikální katastr z r. 1750 zachycuje mj. robotní povinnosti poddaných. Ve Střeni žilo v té době 16 zahradníků, z nichž každý byl povinen

3 dny v týdnu vykonávat tzv. pěší či ruční robotu při nákelském dvoře (od čtvrtlánika výše byli již poddaní povinni tzv. potažní robotou po 3 dny v týdnu s 1–3 koňmi).

Rustikální katastr z r. 1768, zachycující rozsah a výnos poddanské pozemkové držby pro účely zdanění, zařazuje obec Střeň do tzv. 4 bonitní třídy, tzn. že zde z jednoho zasetého zrna vzešla v průměru čtyři zrna sklizená. Jednalo se o vcelku průměrnou bonitu na klášterním panství (pro srovnání – vrchnostenský dvůr v Nákle měl bonitu 5, dvůr v Liboši 4,5, poddanské pozemky ve Štěpánově 3,5). Obilí (pšenice, ječmen, žito, oves) bylo hlavní hospodářskou plodinou, brambory ani cukrová řepa se ještě nepěstovaly. Střeňští poddaní obhospodařovali celkem 227 měřic a 6,75 achtlu orné půdy. Značná část pozemků byla ve srovnání s jinými obcemi panství využívána jako zahrady. S 32 měřicemi a 6 achtly zahrad byla obec v rámci velkostatku na druhém místě za vsí Černovírem. Oproti tomu se v katastru obce nenacházela žádná ladem ležící půda (lada a pustiny), rovněž rozloha pastvin – 55 měřic – byla ve srovnání s ostatními vesnicemi minimální. Střeňští využívali společných pastvin s Nákelskými, Lhotskými a Mezickými, vepřový dobytek se pásal, jak řečeno výše, většinou v panském lese. Střeňské louky poskytovaly ročně 53,5 fůr sena a otavy. Vzhledem k velikosti obce nadprůměrná byla rozloha lesů v držení obce, dosahující 4 měřic. Naprostá většina rozlehlých lesních porostů kolem vesnice však patřila klášterní vrchnosti a byla střežena a obhospodařována ve vsi usídleným panským myslivcem.

Ve srovnání se stavem, zachyceným citovaným urbářem panství kláštera Hradiska a lánovými rejstříky ve 2. polovině 17. století, došlo v průběhu dalších sta let k jistému rozdrobení pozemkové držby a odlišnému rozvrstvení obyvatelstva vsi.

Do poloviny 18. století zcela zmizely grunty půlláníků a čtvrtláníků, všech 16 usedlých bylo zařazeno do kategorie zahradníků s přibližně stejným rozsahem půdy, pohybujícím se v nepatrných odchylkách kolem 15 měřic polí a zahrad. Výměra jejich luk byla naprosto totožná a byla vyjádřena výnosem 3 fůr sena a otavy ročně z každého zahradnického hospodářství.

Vedle zahradníků se však v rustikálním katastru objevují nové kategorie obyvatel. Jsou to především domkáři, kteří si postavili chaloupku na obecní půdě (nejstarší registrovaná smlouva tohoto typu se objevuje v pamětní knize obce Střeň r. 1744). Kromě domku, z něhož platili obci pravidelný roční plat odstupňovaný podle velikosti pozemku, a drobného hospodářského příslušenství nevlastnili tito domkáři žádnou půdu s výjimkou malé zahrádky před chaloupkou. Obci rovněž odváděli poplatky z chovu dobytka, který pásli na obecních pastvinách. Domky byli v dědičném vlastnictví domkářů, v případě jejich prodeje obci příslušelo předkupní právo. Dochované smlouvy ztotožňují postavení těchto domkářů s postavením tzv. hoferů, v některých pozdějších soupisech jsou přímo nazýváni hoferi (na rozdíl od zahradníků – chalupníků s vlastní půdou). Domkáři – hoferi se kromě nepatrných výtěžků

vlastního hospodářství většinou živili jako nádeníci a výpomocné síly v hospodářstvích zámožnějších zahradníků.

Způsobem obživy se blížili nižší kategorii obyvatelstva Střene, kterou představovali podruzi, bydlící v nájmu v zahradnických usedlostech. Střenští zahradníci zaměstnávali rovněž, vzhledem ke svým skromným majetkovým poměrům, nevelký počet čeledínů a děveček. Na opačném pólu venkovské hierarchie stál rychtář, jmenovaný vrchností z řad zahradníků, a panský myslivec.

Specifické postavení měl obecní pastýř obývající obecní pastoušku (pozdější domek č.p. 1). V zápise citované pamětní knihy z r. 1793 je rovněž zmínka o kováři Petru Gabrielovi, jehož chaloupka se zahrádkou a výhni stála rovněž na obecním pozemku. Obec vlastnila také pazdernu, jak dokládá zápis o její koupi Martinem Dostálem z r. 1768.

V majetku obce se dle již zmiňovaného rustikálního katastru nacházelo přes 18 měřic rolí, 55 měřic pastvisek a 4 měřice lesa. Na obecních lukách se ročně sklídilo 5,5 fůr sena a otavy.

V archivu obce Střene se dochoval soupis chalupníků (zahradníků), hoferů (domkářů na obecní půdě) a čeledi, pořízený pro účely vyměření daně z hlavy v r. 1776. Obsahuje 16 jmen usedlých chalupníků, kteří dohromady zaměstnávali 7 pacholků a 2 děvečky, a 8 jmen hoferů. Každý chalupník a hofer platil za svou osobu 36 krejcarů, za pacholka a děvečku 15 krejcarů.

O celkovém počtu obyvatel vsi (včetně podruhů, výměnkářů, žen a dětí) poprvé informuje tzv. soupis duší na území olomouckého biskupství, *Alma dioecesis Olomucensis seu consignatio omnium decanatum etc.* z let 1771–1772. V obci Střene žilo dle uvedeného pramene 125 dospělých a 53 dětí, hovořících českým jazykem. Na každou střenskou usedlost tak v průměru připadalo přes 7 osob.

Robotní povinnosti poddaných byly naposledy upraveny císařským patentem v r. 1775. Dle robotního seznamu dědiny Střene z roku 1778 vykonávali všichni zahradníci s výjimkou rychtáře Josefa Tománka pěší robotu po 3 dny v týdnu. Domkář Martin Dostál vykonával pěší robotu v rozsahu 26 dnů ročně, ostatní domkáři na obecní půdě, stejně jako podruzi, jen 13 dnů ročně. Vrchnostenský myslivec byl po všechny časy osvobozen od roboty i poddaných platů.

Citovaný seznam rovněž poprvé uvádí popisná čísla jednotlivých usedlostí. Číslem 1 byla označena obecní pastouška, číslo 2 nesl rovněž obecní domek, obývaný podruhy a užívaný též někdy jako márnice. Zahradnické usedlosti byly označeny čísly 3–18, domek panského myslivce měl č.p. 19 a domky hoferů na obecní půdě č.p. 20–24. K zahradnickým chalupám (s výjimkou č.p. 8 Jiřího Zdražila) příslušely výměnkářské domky. Výměnkáři, tj. bývalí hospodáři, kteří postoupili svá hospodářství potomkům, byli zcela osvobozeni od robot. Některé výměnky však obývali podruzi povinní 13 dní pěší roboty ročně.

S nástupem císaře Josefa II. na trůn v dědičných zemích rodu habsburského se začaly podstatně měnit životní podmínky poddaného lidu. V r. 1781 bylo zrušeno nevolnictví, omezující drasticky osobní svobodu poddaných. Poddaní se tak mohli mj. svobodně ženit a vdávat, stěhovat se do měst, posílat své děti na studia nebo je dát vyučit řemeslu bez souhlasu vrchnosti.

Další významnou změnu v životě střenských rolníků pak představovala tzv. abolice roboty, provedená na panství kláštera Hradiska v r. 1787. Předcházelo jí zrušení samotného kláštera o tři roky dříve a převedení jeho pozemkového majetku do státní správy. Vedení císařsko-královského velkostatku přistoupilo v letech 1786–1788 ke zrušení a rozparcelování všech vrchnostenských dvorů, na jejichž místech vyrostly nové osady tzv. familiantů. Ze zrušeného nákelského dvora tak povstala osada Jáchymov. Současně s parcelací dvorů ztratily smysl dosavadní robotní povinnosti poddaných, které byly prostřednictvím tzv. aboliční smlouvy nahrazeny stálými peněžními platy.

Dědina Střene byla na místo dosavadních robot povinna ročně skládat celkem 202 zlatých a 36 krejcarů robotního platu. Z tzv. naturálních povinností zůstalo střenským poddaným jen „*dříví k pálení na půl hodiny cesty vzdále sekati*“ v objemu 64 rakouských sáhů. Pokud by však vrchnost dříví nepotřebovala, měli jí poddaní vyplatit stanovenou peněžní náhradu. Podruzi měli platit ročně za zrušené roboty po 1 zlatém. Poddaným byla rovněž uložena povinnost pracovat pro vrchnost v případě její potřeby, „*ale bez zaneprázdnění jejich vlastního hospodářství proti té v obecním roku 1775 vyšlým patentu jednomu nádeníku denně vyměřené ceně...*, totiž: *Od prvního října až do posledního února po sedmi krejcarích, od prvního března až do posledního června po deseti krejcarích a od prvního července až do posledního září po 15 krejcarích*“. Poddaní byli rovněž nadále povinni „*nejvyšší vrchnosti na podzim k držícím honbám, a to sice: jeden sedlák skrze dva a jeden chalupník skrze jeden den jednoho honce darmo dostaviti*“. Rychtář měl dostávat od vrchnosti vyměřený roční plat náhradou za dříve užívané osvobození od robot. Poddaný rolník nesměl prodat svůj grunt ani jeho část bez vědomí a souhlasu vrchnosti, nemohl odejít z gruntu dříve, nežli jej se souhlasem vrchnosti předal novému hospodáři. Vrchnosti bylo ponecháno právo vyhnat poddaného z jeho gruntu a dosadit na něj nového hospodáře v případě:

„*a) Jestliže by on své obdržené krunty nedobře a tak, jak bedlivému hospodáři přísluší, neobdělával.*

b) Jestliže by on své ležící měni aneb statek přes dvě třetiny zadlužil.

c) Jestliže by on ty v tomto přítomném kontraktu vyměřené, k odvedení mající daňky [tj. robotní plat] skrze jeden celý rok nespravil, leč by bylo, že by on skrze obzvláštní neštěstí, které by dokázati mohl, v tom zaneprázdněn byl.“

Aboliční smlouva určovala vztahy mezi poddanými a vrchností hradíšťského panství až do úplného zrušení poddanství v roce 1848. Podstatnou

změnu v životě střeňských rolníků nepřinesl ani prodej bývalého klášterního velkostatku hraběti Filipu Ludvíkovi ze Saint Genois v r. 1826, který se tak stal posledním feudálním vlastníkem Střene.

Na sklonku 18. století se stručná informace o obci dostává na stránky nejstarší moravské topografické příručky, sepsané Františkem Josefem Schwoyem a vydané ve Vídni v r. 1793. Střeň je zde popisována jako ves příslušející k panství zrušeného kláštera Hradiska, vzdálená 1 hodinu cesty jihovýchodně od Litovle, nedaleko soutoku Oskavy s Moravou. Měla tehdy 26 domů a 215 duší, 50 jiter dobré zemědělské půdy a asi 100 jiter luk.

O složení a majetkovém a sociálním rozvrstvení obyvatelstva obce na počátku 19. století podrobně zpravují dochované kontribuční seznamy, uložené v obecním archivu. Příkladem může být rozpis kontribuce pro rok 1806. Ve Střeni tehdy stálo 27 obydlených domků, 1 obecní chaloupka (č.p. 2) zůstávala neobydlena. V č.p. 1 bydlel obecní pastýř s manželkou, č.p. 3–18 byly označeny zahradnické usedlosti, č.p. 19 byla panská myslivna, zbývajících 9 domků (č.p. 20–28) obývali domkáři na obecní půdě. V rodinách zahradníků žilo celkem 16 hospodářů s manželkami a 41 dětí (z nich 4 starší 18 let). Rodiny domkářů tvořilo 9 hospodářů se ženami a 16 dětmi (z nich 2 starší 18 let). Myslivec Jan Tepper žil s manželkou a 6 dětmi, obecní pastýř Jiří Opletal žil se ženou. Kromě hospodářů (držitelů usedlostí a domků), jejich manželek a dětí (celkem 117 osob) žilo ve vsi 13 výměnkářů se 7 dětmi, 8 rodin podruhů na zahradnických usedlostech (celkem 26 osob), 3 čeledíni, zaměstnaní a bydlící u dvou zahradníků, 1 děvečka a 1 učeň ve službách panského myslivce, 3 žebračky s 3 dětmi, které našly přístřeší u některých zahradníků a domkářů, a 1 vysloužilý voják, pobývajících u zahradníka Jana Hejného v chalupě č.p. 12. Celkem žilo ve vsi 175 obyvatel, z nich 95 mužů a 80 žen. Dospělých osob (ve věku přes 18 let) bylo 101, dětí a mladistvých (do 18 let) 74. Jeden domek obývalo v průměru 6,48 osob. Nejobydlenější byly usedlosti zahradníků s výměnkáři a rodinami podruhů. V zahradnické chalupě č.p. 12 Jana Hejného žil tehdy hospodář se ženou a 4 nedospělými dětmi spolu s dvěma rodinami podruhů s 3 dětmi, 1 starou žebračkou a vysloužilým vojákem, celkem 15 osob! 10 osob obývalo zahradnickou usedlost č.p. 6 Josefa Dostála, ale i myslivnu Jana Teppera, 9 lidí žilo pod střechou chaloupky č.p. 11 zahradníka Jiřího Coufala, stejný počet osob obýval zahradnickou chalupu č.p. 18 Františka Přídala.

V 1. polovině 19. století se obec stavebně jen nevýrazně rozrůstala, podstatně rychleji však přibývalo jejích obyvatel. Dle moravské topografie Gregora Wolného, vydané v Brně r. 1846, měla ves Střeň 31 domů, v nichž žilo 252 obyvatel (128 mužů a 124 žen).

V r. 1826 došlo k významné události ve správních dějinách obce. Souseďní ves Lhota, spojená v minulosti s Náklem, vedla s tamními sedláky spor o pastviny. Lhotští přestali chodit do Nákla na obecní schůze a požádali vrchnost, aby je od Nákla oddělila a připojila ke Střeni. Tak se i stalo, o čemž

svědčí společná pečeť obou vsí z r. 1850. Lhota zůstala součástí Střene do r. 1919, kdy se obě obce osamostatnily.

Blížící se konec starých pořádků a příchod nové doby byl Střeni ohlášen takřka symbolicky – průjezdem prvního vlaku na nově vybudované železnici spojující Olomouc s Prahou 20. 8. 1845. I když nádraží ve Střeni bylo vybudováno až v r. 1911, přiblížila dráha do té doby uprostřed lužních lesů téměř ztracenou vísku ruchu okolního světa.

Převratnost této události si však tehdejší obyvatelé Střene pravděpodobně příliš neuvědomovali. V dané chvíli jim železnice spíše komplikovala beztak nelehký život. Počátkem roku 1845 zamítlo C. k. generální ředitelství státní dráhy žádost obce Střene o vybudování dvou nových propustných kanálů v tělese dráhy, neboť se prý loňský podzim v čase rozvodnění Moravy přesvědčilo, že vody vystouplé z břehů dostatečným způsobem odtékají již vybudovanými propustěmi. Střeňští rolníci však měli s rozvodněnou Moravou staleté neblahé zkušenosti a domnívali se, že zvýšený násep železnice, tvořící svého druhu hráz, ohrožuje bezpečnost jejich domovů.

Střeňští museli být vůči okolní přírodě vždy ve střehu. V obecním archivu se dochovala řada dokladů svědčících o pozornosti, kterou zástupci obce věnovali permanentnímu nebezpečí záplav. Tak v r. 824 žádala obec vrchní úřad panství Klášterní Hradisko, „*aby ta příkopa, která při Pustým jakožto hranice dělati se začíná, nejmilostivěji odvrácena byla, poněvadž by obec střeňská skrz učinění takových hranic časem v skázu neb v zničení přijíti musela, neboť voda tam ten největší spád má, tehdy by jí znamenitou škodu na všem činila neb působila a ona do takového stavu by skrze to postavená byla, že by nijak v stavu nebyla její povinné, jak císařské, tak vrchnostenské povinnosti zapravovati*“.

Že se nejednalo o přehnanou opatrnost, dosvědčuje např. následující zápis dochovaný v pamětní knize obce Střene:

„*V roku 1845 stala se věc podivná, že ani vypovědět žádnému nemůžu, ani žádnému vypsati. To bylo k uvážení každému člověku, že žádný jak živ neslychal, aby o svatém Duchu žádný ještě nic nesel, ani žádný nemohl nic seti, všady voda na rolech stála. To bylo každému člověku k uvážení, jak pak bude živ, ale rozvaž sobě člověče, jak pak živ budeš.*“

Střeňští se však uměli již tehdy postavit živelným pohromám čelem a podnikali opatření, jež by zmírnila jejich následky. Svědčí o tom pamětní zápis z r. 1846:

„*Obec střeňská se vespolek dobrovolně domluvila, aby se hráze okolo pole vyházely, hned od Trávníka se začalo, a tak se házelo až po Morávku a potom od Morávky až po Navrátilovu roli, po tu stranu hráze a měli od té první vedle piňovského lesa 24 krejcarů šajnu a okolo zahrady Zdražilové a okolo těch rolí měli 20 krejcarů šajnu a vědro piva na litku.*

A potom se taky dělala v Lysku, od té měli 30 krejcarů šajnu až po Zdražilů sad a tam potom, jak se trefilo, jak byla silná.

A na to se prodala Luža na Trávníku na chalópky, že se to vyplatí z těch peněz za tu Lužu, poněvadž jiných peněz nebylo odkud vzít.“

Hráze kolem Střene byly ovšem zbudovány bez svolení vrchnosti a bez ohledu na námitky sousední obce Lhoty, a tak o nich v listopadu 1846 jednala zvláštní komise Krajského úřadu v Olomouci. Bylo konstatováno, že hráze, jež byly v průměru 8 stop vysoké, dole 1 sáh a nahoře 3 stopy široké, jsou pro ochranu životů a majetku obyvatel Střene potřebné, jejich současná podoba však ohrožuje okolní vrchnostenské lesy i ves Lhotu, neboť „zadržetím vody se vytváří příležitost, aby si voda našla novou cestu ke škodě druhému“. Rozhodla proto, aby byly na přesně určených místech v tělese hrází vybudovány, místo dosavadních, pro průtok vody naprosto nedostatečných rour, uzavíratelné propustě či stavědla minimálně 4 stopy široké a 5 stop vysoké. Těmi měla být „s výjimkou všeobecné povodně voda ...beze všech překážek a škody odváděna“, v čase záplav však měly být propustě uzavřeny. Jakmile by se řeka vrátila do svých břehů, měly být propustě znovu otevřeny, aby mohla nahromaděná inundační voda postupně volně odtékat původním korytem.

Rozbouřené vody však nebyly ve čtyřicátých letech 19. století jediným soužením střeňských usedlíků. V roce 1845 postihla celou zemi katastrofální neúroda brambor, které již v té době patřily k základním zemědělským plodinám a prostředkům obživy nejširších vrstev obyvatelstva. Jak poznamenává střeňský kronikář:

„Každý sobě stěžuje, že mu zemský jabka hnijou, že neví, co je to za příčina a nebo jaká chyba, nechť se obrátí, kde chce, všudy to slyšet, ale to jest to trest od Pána Boha na všechn lid...“

Za pohromami přírodními a hospodářskými však měly přijít brzy i zvraty politické, které v polovině 19. století zahájily hlubokou proměnu celé společnosti směrem k novodobé občanské pospolitosti. Ještě v lednu 1848 jmenuje vrchní úřad na Klášterním Hradisku z titulu feudální vrchnosti posledního rychtáře, purkmistra a přísežné obce Střene. Vír revolučních změn let 1848–1849 však zakrátko uvrhne svrchu řečené instituce spolu s poddanstvím a celým staletým patrimoniálním systémem do propadliště dějin.

SLOVNÍČEK HISTORICKÝCH MĚNOVÝCH A MĚRNÝCH JEDNOTEK

Čtvrt – plošná míra různé velikosti (čtvrt dědiny = 15 jiter = 4,26 ha; čtvrt lánu = 4,6 ha).

Dukát – peněžní ale i váhová jednotka pro drahé kovy. Hmotnost rakouského dukátu činila 3,4909 g.

Funt – zvaný též **libra moravská** či **vídeňská**, váhová jednotka rovnající se asi 0,56 kg.

Hřivna česká – váhová jednotka užívaná pro drahé kovy = 256,9 g, hřivna pražská měla 253,17 g.

Jitro rakouské – plošná jednotka rovnající se 2 korcům = 3 měrice = 1600 sáhů čtverečních vídeňských = 0,5755 ha.

Lán – základní jednotka pozemkové držby bez konstantní velikosti, určená plošně počtem jiter nebo v duté míře (množstvím setých zrnin v korcích).

Měrice moravská – plošná jednotka rovnající se 8 achtlům moravským = 700 sáhů čtverečních moravských = 0,22 ha.

Mírka – objemová jednotka různé velikosti (česká mírka = 5,85 l, vídeňská mírka = 1,92 l, mírka malá vídeňská = 0,48 l).

Sáh moravský dříví – objemová jednotka rovnající se 3,107 m³.

Sáh rakouský čili vídeňský dříví – objemová jednotka rovnající se při délce polen 3,5 stopy 3,98 m³.

Sáh vídeňský – délková jednotka rovnající se 6 stopám vídeňským = 189,65 cm.

Stopa vídeňská – délková jednotka rovnající se 31,608 cm.

Vědro – objemová jednotka různé velikosti (vědro moravské = 56,59 l, vědro vídeňské = 56,589 l, vědro vídeňské piva = 60,125 l).

Zlatý moravský – měnová početní jednotka užívaná od 16. století, rovnající se 30 bílým grošům = 210 bílých peněz (denárů, denarii albi) = 420 malých peněz (haléřů). Jeho hodnota se rovnala 70 krejcarům.

Zlatý rýnský – měnová početní jednotka rovnající se 60 krejcarům.

Zlatý konvenční měny – měnová jednotka užívaná v letech 1750–1857, rovnající se 60 krejcarům.

Zlatý vídeňské měny – vnitrostátní měnová jednotka zavedená v důsledku státního bankrotu v r. 1811. Za 5 zlatých konvenční měny ve znehodnocených bankocetlích se dával 1 zlatý vídeňské měny v podobě nových papírových platidel, tzv. šajně.

Symbolickým mezníkem v životě vesnice se stalo zrušení roboty v roce 1848, ale i zde se výchozí situace jednotlivých obcí lišila. Řada vesnic již před tímto datem začala nahrazovat robotu peněžním platem a to se rychle projevilo na větší prosperitě jednotlivých usedlostí, které již nemusely kvůli robotě držet pracovní sílu a nebo pár koní a také pro potah zajišťovat krmení.

K abolicí, náhradě roboty platem, došlo ve Střeni sice již v roce 1787, ale další vývoj ovlivňovala celková situace obce. Dvě třetiny katastru tvořil les patřící velkostatku, orná půda měla nižší bonitu a chyběli také velcí zemědělci. Pole uživilo jen několik rodin, které vlastnily okolo 5 až 10 ha. Menší držitelé pozemků pracovali v lese, někteří měli řemeslo nebo živnost a část pak – celoročně nebo část roku – jezdila za prací. Také sama obec neměla větší majetek a tak vzhledem k okolí je možné říci, že Střeň bývala především obcí chudší. Mohutný hospodářský rozmach hanácké vesnice od druhé poloviny 19. století se proto obce dotkl jen částečně a opožděně. Sociální složení obyvatelstva se projevilo později, zejména na volebních výsledcích, kdy si mimořádné postavení ve Střeni udržovala levice.

Ještě pro dobu nedávno minulou, kolem přelomu 19. a 20. století, stačí jen trocha fantazie, aby archivní nebo kronikářské záznamy o obci získaly více na názornosti a blíže ukázaly život Střene. Ještě v té době šlo o obec, kterou s okolím spojovaly nepevněné cesty, buď prašné a nebo blátivé tak, že nešly projet. Chyběla elektřina a jen projíždějící vlak připomínal dobu nové techniky. V tomto prostředí vznikly první spolky včetně čtenářského, úspěšně se rozvíjela zdejší škola. Denní rytmus práce proto určoval východ a západ slunce.

Možná i o to víc se život dělil výrazněji na dny sváteční a všední a stejně tak i události, které obyvatelé Střene prožívali. I proto je období posledních sta let děleno tematicky a ne časově, jak s tím ostatně začal ve své práci i střeňský kronikář Božetěch Vaca.

Do poměrně zaběhnutého života obce, dílem svou polohou izolované, přišla jako blesk zpráva o I. světové válce a její průběh i následky Střeň výrazně poznamenaly.

„Do Střene dojel auto úředníka od hejtmanství, který rozvážel mobilizační rozkaz, v pátek o 11 večer (31. 7. 1914), starosta sám chodil ještě v noci s obecním sluhou dědinou a dal vyhlášku bubnem vyhlásiti. Lidé probuzeni z pevného spánku naříkali a bědovali. V sobotu ráno již se branci loučili a plnili vlaky.“ Ještě z téhož roku je zpráva, že „v každé obci povinnost stavět hlídky (z občanů) s puškami, silnice se přepažovaly žebřinovými vozy“. Podnětem k těmto opatřením se stala zpráva o automobilu plném zlata, které je na cestě mezi Ruskem a Francií.

V roce 1915 se konal soupis všech zásob obilí a mouky (o rok dříve proběhl soupis dobytka), došlo k zavedení chlebenek a později postupně i dalších poukázek na jiné zboží.

Chlapci i ve věku 11 let jezdili s koňskými potahy, sbíraly se barevné kovy včetně hmoždířů, došlo k zákazu řady písni (nejen „6. července“, ale i „Kdybys byl Jeničku, poslouchal matičku“). Horší bylo, že začaly odvody mužů do 50 let a předvojenský výcvik pro mládež od 16 let.

Rokem 1916 zavedli hospodští „pivenky“, nedostatek piva se řešil jeho výrobou z náhradních surovin. Poprvé se objevily „papírové motouzy“ a z nedostatku kůže i dřeváky. Příklad střeňských bezzemků v tomto roce obnášel 300 g mouky na osobu a den. Rokem 1916 došlo i k zavedení letního času, školní mládež se pak podílela na různých sběrných akcích od kopřiv, jejichž stonky se užívaly na tkaniny až po sběr chroustů, v sušené podobě užívaných jako krmivo pro dobytek. Pro obecné úspory došlo k zákazu osvětlovat na dušičky hroby a v třetím roce války úředně k obvyklému jednomu bezmasému dni byly nařízeny ještě dva další. Kontrola nařízení spadala do kompetence policie.

V dalším roce války připomíná střeňská kronika stále větší sociální napětí, dané rostoucím nedostatkem i odchodem mužů na frontu. K dennímu koloritu vesnice patřili lidé z města, kteří s batohy na zádech se snažili koupit nějaké potraviny.

Konec války v roce 1918 si připomněla obec 3. 11. 1918 vysazením lip Svobody u kaple a v roce následujícím mezi ně postavila pomník padlým. Válkou ale neskončilo vše špatné, co přinesla. Kronika připomíná „úpadek mravů a lichvu“, obec však utrpěla ztráty trvalé.

Ze 100 narukovaných mužů 15 padlo a 4 zemřeli na následky války. V Rusku zůstalo v zajetí 9 vojáků a Josef Žatka vstoupil do československých legií, do legií v Itálii z 5 zajatců vstoupili Alois Lukeš a František Vaněk.

Pro Střeň bylo štěstím, že její kronikář, řídící učitel Karel Lýsek, plnil svoje poslání mimořádně pečlivě. Zápisky z let I. světové války patří k mimořádně podrobným a objektivním ve srovnání s řadou jiných kronik, ale zcela

unikátní jsou jeho záznamy v tom, že sepsal u všech narukovaných mužů ze Střene jejich osudy během války. Není na okrese Olomouc obec, která by měla tak podrobně a dobře zpracované události spojené s I. světovou válkou. Obecně prospělo úrovni jeho kronikářské práce to, že udržoval dobré vztahy se svým přítelem a spolužákem, vynikajícím historikem, prof. Františkem Hrubým z Masarykovy univerzity v Brně.

Seznam padlých střeňských občanů je na pomníku ve středu obce:

1. *Bednář František* – zemřel 21. 4. 1916 ve Střeni.
2. *Červínek Josef*, nar. 1893, sloužil od 27. 8. 1914 u pěšího pluku č. 93. Odjel na frontu srbskou, byl 6. 11. 1914 v bitvě u Bělehradu raněn a zemřel v záložní nemocnici v Dolní Tuzle 21. 11. 1914.
3. *Fiala Jan*, nar. 1889, nastoupil 15. 1. 1915 u praporu polních myslivců, odešel na ruskou frontu, byl v bitvě u Horodenky raněn 4. 9. 1915 a následkem zranění zemřel 9. 9. 1915.
4. *Frantík František*, nar. 1893, nastoupil 1. 10. 1914 k pěšímu pluku č. 100, bojoval na ruské frontě v Karpatech a padl v bitvě u Gorlice dne 9. 3. 1915.
5. *Hradil Karel*, nar. 1893, sloužil u pěšího pluku č. 93, po výcviku odjel na ruskou frontu, byl tam sotva 3 týdny a padl 30. 11. 1914 na vrších u Gortarzovy v Rusku.
6. *Konečný Petr*, nar. 1893, nastoupil v říjnu 1914 k pěšímu pluku č. 93, účastnil se bojů v Karpatech a padl 4. 4. 1915.
7. *Pluskal Alois*, nar. 1895, nastoupil službu 15. 3. 1915 u 93. pěšího pluku. V boji u Lucka na ruské frontě dne 16. 7. 1916 se ztratil a od té doby byl nezvěstný. Datum smrti nezjištěno.
8. *Spáčil František*, nar. 1887, nastoupil počátkem války k 93. pěšímu pluku, byl na italské frontě a zemřel na úplavici 7. 9. 1918 v polní nemocnici č. 1309 a je pochován na hřbitově Zamon v Itálii.
9. *Uvízl Jaroslav*, nar. 1900, nastoupil službu jako osmnáctiletý v roce 1918 k pěšímu pluku č. 93, přeložen k pěš. pluku č. 119 v Novoradomsku, poslán na italskou frontu a tam padl 18. 9. 1918 na hoře Tasson u Feltre v Itálii.
10. *Uvízl Antonín* – padl 19. 11. u Krzywoplot v Rusku. Bližší údaje neuvedeny.
11. *Vyhnálek Jan*, nar. 1890, nastoupil službu v r. 1911, onemocněl a doma na dovolené zemřel. Bez bližších údajů.
12. *Zdražil Alois*, nar. 1875, nastoupil 1. 8. 1914 u 13. domobranného pluku, účastnil se bojů na ruské frontě od začátku až do 5. 5. 1915, kdy padl v bitvě u Gorlice v Haliči.

13. *Surma František*, nar. 1891, sloužil v čas mobilizace aktivně u 93. pluku, účastnil se bojů u Krasnika, Lublina, Ivangorodu, v Bukovině a Karpatech. Byl raněn u Lublina do ruky, podruhé šrapnelem do boku. Padl 16. 3. 1916 v pozičním boji u vsi Baranče nedaleko Černovic střelou do hlavy.
14. *Žatka Alois*, nar. 1884, nastoupil 1. 8. 1914 u 13. domobranného pluku, účastnil se prvních tažení proti Rusku a padl v bitvě u Osice dne 25. 5. 1915.
15. *Surma Florián*, nar. 1896, nastoupil 16. 3. 1915 u pěšího pluku č. 93, přeložen ke 32. zeměbrannému pluku, účastnil se obléhání Přemyšlu a tažení proti Rusku. Padl v bitvě u Lublina střelou do hlavy dne 2. 8. 1915.
16. *Běhal Josef* – v kronice není bližší údaj.
17. *Dostál Jaroslav*, nar. 1899, nastoupil r. 1917 ke střeleckému pluku, byl na frontě italské a padl 25. 10. 1918 na Monte Grappo.
18. *Frantík František*, č. 86 – v kronice není bližší údaj.
19. *Hradil František*, nar. 1897, sloužil u 15. zeměbranného pluku a byl na frontě ruské až do začátku r. 1918, pak byl na frontě italské, ležel od září do 10. 11. 1918 v polní nemocnici a od toho dne nebylo o něm žádných zpráv. Zemřel 21. 11. 1918 v Revigu u Benátek v Itálii.
20. *Kverka Josef*, nar. 1897, nastoupil 15. 10. 1915 u pěšího pluku č. 93, absolvoval poddůstojnickou školu, odešel na ruské bojiště za ofenzivy Brusilovovy, byl dne 9. 6. 1916 pohřešen a od té doby nezvěstný. Den úmrtí nezaznamenán.
21. *Vychodil Rudolf*, nar. 1895, nastoupil 1. 8. 1914 k 15. střeleckému pluku u Opavy, odešel na ruskou frontu a 24. 12. 1914 zmizel a od té doby nebylo o něm zpráv. Den úmrtí nezaznamenán.

Pomník obětem z I. světové války byl postaven v srpnu 1919 péčí vojáků vrátivších se z války a slavnostně odhalen 17. srpna téhož roku, kdy se vědělo jen o 15 padlých. Byli to: *František Bednář, Josef Červínek, Jan Fiala, František Frantík, Karel Hradil, Petr Konečný, Alois Pluskal, František Spáčil, Jaroslav Uvízl, Antonín Uvízl, Jan Vyhnálek, Alois Zdražil, František Surma, Alois Žatka a Florián Surma.*

Pod jejich jmény a fotografiemi byly verše spisovatele Eugena Stoklasy z Litovle:

*Hle, naše svoboda – toť kořist našich zbraní,
buď slavný život Váš, jak naše umírání.*

V tom čase byla ještě řada účastníků války nezvěstná, někteří stále v zajetí. Když byly získány dodatečné zprávy o padlých, byly na pomníček připevněny jejich fotografie, dopsána jména a dne 24. července roku 1929 po

slavnostním odhalení vzpomenu dalších šesti obětí války. Byli to: *Josef Běhal, Jaroslav Dostál, František Frantík, František Hradil, Josef Kverka a Rudolf Vychodil.*

Po osvobození v roce 1945 byly na pomníček připevněny fotografie obětí mobilizace z roku 1938 a obětí II. světové války. Byli to tito střeňští občané: *Bedřich Vyroubal, Alois Žatka, Alois Uvízl, Josef Mrňka a Vladimír Válek.* Stalo se pěknou tradicí, že při květnových oslavách 9. 5. a při oslavách 28. 10. bývá u pomníčku vzpomínka na oběti válek s položením kytice. Také branci ze Střeně kladou k pomníčku kytici květů. Po padesáti letech – dne 28. října 1968 – se při pietní vzpomínce na padlé sešli i jejich vrstevníci – poslední žijící účastníci I. světové války.

II. SVĚTOVÁ VÁLKA

Ještě před začátkem války padli dva občané Střeně. První obětí se stal Bedřich Vyroubal. Jako poručík pěchoty a velitel strážní služby byl při noční kontrole dne 11. 7. 1938 zákeřně zastřelen. Po mnichovském diktátu opouštěli naši vojáci postupně pohraničí. V noci dne 31. 10. 1938 přepadli ordneři jeden oddíl v Chrastavě u Moravské Třebové a 6 vojáků v boji zahynulo. Mezi nimi i střeňský rodák Alois Žatka. Během okupace byli vězněni mnozí občané Střeně. Učitel Rafael Zima 3 roky v Buchenwaldu – udal jej bývalý řidič učitel ve Střeni Rudolf Dvíže. Ve vězení skončil i otec letce Aloise Uvízla Karel Uvízl. Pro sabotáž, držení zbraně, poslech cizího rozhlasu byli vězněni: Radoslav a Miroslav Opletalovi, Jaroslav Pospíšil, Alois Červínek, Josef Žatka, František Sedláček, Vítězslav Pluskal, Karel Zdražil a Josef a Marie Starošítkovi. Paní Starošítková šla dokonce pochod smrti. Když se blížila východní fronta, vyhnali dozorcí vězně a hnali je k dalšímu táboru. Kdo z vězňů nestačil, byl zastřelen.

K obětem II. světové války, kromě dvou vojáků zastřelených před jejím započítím, patří i další občané Střeně. Josef Mrňka – byl pro sabotáž zatčen a v Praze na Pankráci popraven. Vladimír Válek – zemřel na následky zranění

– zasažen střepinou granátu při odstraňování škod při bombardování obce dne 8. května 1945. Alois Uvízl, narozen 14. 2. 1916, jediný náš občan, který bojoval proti Němcům. Byl synem železničního zřízence a po maturitě na učitelském ústavu šel na vojnu a stal se letcem. Dne 17. 8. 1939, krátce před započítím války, odešel přes Polsko, Rusko a další země do Anglie. Bojoval jako podporučík letectva proti Němcům až do 13. března 1944, kdy se nevrátil z hlídkového letu – zahynul nad Biskajským zálivem.

Těsně před osvobozením došlo k události, jejíž podrobnosti se podařilo zjistit až s odstupem let. 30. dubna 1945 se vypravili čtyři mladíci, Josef Gargela, František Navrátil, Josef a Přemysl Coufalovi do kina v Pňovicích, ale nedostali lístky a tak využili večera k tomu, že v noci na vysokou triangulační věž na pozemku podle něj nazvaném U věže, vyvěsili československou vlajku, kterou ušila matka bratrů Coufalových. Reakcí Němců bylo zatčení zvědavců (rovněž tři mladí muži ze Střeně – Josef Navrátil a bratři Štěpánovi), kteří se tam přišli podívat a jen díky zákroku a vysvětlení od obecního tajemníka Jana Beneše byli propuštěni.

Poslední dny války, zejména 6. května, zaplnila obec německá pěchota a dělostřelectvo, které odstřelovalo oblast směrem k Pňovicím. Vojáci byli po 5–6 ubytováni po domech. Další den je vystřídali tankisté divize Brandenburk, proti svým předchůdcům hrubší a arogantnější k obyvatelstvu. Pobyt německých vojáků přivolal 8. května ruská letadla. V 16.15 přiletělo 7 bombardovacích a 2 stíhací letadla a na obec dopadly zápalné a tříštivé pumy. Obětí náletu se stal Vladimír Válek, řadu domů postihl požár a válečné škody dovršili Němci, kteří vyhodili do vzduchu most mezi Lhotou a Střeni. Až v roce 1946 jej nahradil provizorní, dřevěný. 8. května večer přišli na krátkou obhlídku z Pňovic dva ruští vojáci, druhého dne pak celá jednotka. Byla po 2–5 vojákách ubytována v obci a velmi srdečně přijata.

V roce 1949 došlo na tehdejší návsi Rudé armády k zřízení pomníku osvoboditelům, z jedné strany byla vysazena lípa K. Gottwaldovi, z druhé J. V. Stalinovi. Je to jedna z epizod v historii obce, kterou její součastníci viděli zcela jinými očima, než my dnes.

Památník Rudé armády iniciovala místní vesnická organizace KSČ v roce 1949 a jeho podobu navrhla Skupina moravských výtvarníků v Olomouci. Stojí ve středu obce na místě domků č. 63 a 65 (rodina Lónova), vyhořelých při osvobození Střeně dne 8. 5. 1945. Místo zboření vznikl malý parčík a v jeho středu pak památník s rudou hvězdou a reliéfy Lenina a Stalina.

Na širokém podstavci byl na tmavé mramorové desce tento nápis:

K věčné slávě tvůrců prvního socialistického státu světa, Sovětského svazu, soudruhům Leninovi a Stalinovi a hrdinné Rudé armádě.

Památník Rudé armády ve Střeni, odhalený slavnostně 18. září 1949, byl prvním pomníkem toho druhu na vesnici litovelského okresu. V roce 1990 došlo z podnětu Občanského fóra ve Střeni k odstranění reliéfů Lenina a Stalina. Přes snahu reliéfy nepoškodit došlo prakticky k jejich zničení. V průběhu

dalších dvou let byl pomník několikrát postříkán černou barvou. Proto se jej členové KSČM rozhodli opravit. Poškozená fasáda byla okopána a provedena nová. Zednické práce provedli Vlastimil Večeřa, s opravou pomáhali Svatava Frantíková a Jaroslav Olšanský, celkem bylo odpracováno kolem 300 hodin. O úpravu okolí památníku se celý život staral obětavý hospodář obce Jan Pluskal. Po jeho smrti Svatava Frantíková, Marie Tkačenková, manželé Lukešovi a členové KSČM. Nápis na podstavci byl vyňat, přebroušen a zasazen na místo bývalé plastiky:

6. května 1945 osvobození obce Střeň Rudou armádou

OBEC A VEŘEJNÝ ŽIVOT

Rokem 1960 došlo k připojení Střene k Nákladu jako obci střediskové, ale na základě referenda z roku 1992 se Střeň k 1. lednu následujícího roku opět stala samostatnou obcí tak, jak po staletí bývala.

Jedním z podstatných problémů, který provázel život obce, byl vedle ne příliš zámožných obyvatel poměrně malý majetek obce samotné, v roce 1884 vykazovala majetek za 550 zlatých a tvořily jej 1 měrice pole, obecní domek, kůlna, obecní byk a kočár v ceně 20 zlatých. Ze stejného data je i první zmínka o pomoci sociálně slabším občanům s tím, že „4 osoby chudé dostaly po jednom zlatém“ a 6 zlatých bylo určeno pro chudé děti „k Mikulášů“ na pravidelnou školní nadílku, o rok později to byla dvojnásobná částka. V roce 1895 zřídila Střeň chudinský fond, který se udržel i za I. republiky. Sloužil i za doby hospodářské krize, zejména od roku 1935, kdy vyhlásila konkurz továrna v sousední Lhotě, na které byla závislá velká část obyvatel Střene. Kromě toho dostávala obec poukázky na zboží pro nezaměstnané, v březnu 1931 šlo o 60 kusů v ceně po 10 Kč. Z roku 1896 je zpráva o ročním příspěvku 30 zlatých a úhrady všech výdajů na školu pro pěstouny, kteří vychovávali sirotka. Pamětníci vzpomínají na třicátá léta a bídu, kterou krize přinesla. Pokud nebyly peníze, vařivalo se doma i mýdlo a pokud byla třeba

štetka na líčení domu, vyráběla se podomácky z travin. I ve Střeni, i když ne tak výrazně jako u sousedních zámožnějších obcí, byly skupiny více či méně chudých a nebo bohatých.

Obec musela na svých nákladech šetřit, když se v roce 1884 objevil větší počet krádeží, pokoušeli se to vyřešit „usedlí rolníci na svém shromáždění“ tak, že budou sami po pořadě po dvojicích konat polní hlídky, ale zjevně se to neosvědčilo a o měsíc později přijala obec za nočního hlídače Josefa Hladiše s platem 24 zlatých ročně. První zmínka o funkci nočního hlídače je z roku 1880. Ve stejném roce se obec přidržela skromných výdajů, jen pro kancelář zakoupila mapu Moravy a 4 obrazy (tisky), v roce následujícím pak vymalovala, pořídila záclony, nové razítko a dva „štítý“, tedy plechové tabule, jeden s nápisem „zde bydlí obecní starosta“, druhý podobný pro „obecního radního“. Vedle běžných příjmů měla obec své vlastní pole, které pronajímala zájemcům a pacht pomáhal hradit různé obecní výdaje. Obecní pole se nacházelo přibližně v místech, kde je dnes živočišné středisko ZD a dále směrem k boží muce. Trvalým problémem zůstával pro obec i vliv velkostatku a jeho snaha ovlivňovat jednání obce a jejích občanů podle svých představ.

V následujícím roce vyzval obecní výbor občany Střene, aby si každý majitel domu opatřil a na dům dal domovní číslo. Podstatnější starostí se ale stala stavba nové pastoušky, tedy „nového obecního domku s byčnou“, neboť stará již byla „příliš chatrná“. Přesto došlo k odložení stavby. Plán a rozpočet stavby nechala obec vypracovat až v roce 1901 a o rok později nabídla zájemcům starou pastoušku k prodeji. Od roku 1902 plánovala obec stavbu domku s „nemocnicí“, úředně předepsanou místností a jejím zázemím pro nemocné. Vyřešilo se to prozatímne roku 1911, kdy byla na jeden rok a za částku 20 K ročně pronajata světnice v domě č. 14. První zmínky o tomto problému jsou z roku 1884, o dva roky později je první zmínka o jmenování „obecní báby“ (porodní), které se týkalo Anny Coufalové, k platu na přilepenou se obec dohodla, že jí bude „od obce přidána zahrádka na potřebné zeleniny“. Při nedostatku vhodných adeptek se stávalo, že obec zůstávala dočasně bez této nutné služby. Od roku 1914 došlo k přesunu nemocnice do výměny domu starosty obce Josefa Zdražila č. 8, od roku 1916 k Františku Hradilovi č. 10. Ve stejném roce proběhlo povinné očkování proti neštovicím.

Rokem 1887 je zmínka o „zasedání obecních výborů spojených obcí“, z roku 1892 obecní výbor odmítl proti hlasům dvou zástupců ze Lhoty návrh na rozdělení obou obcí. Došlo k němu až roku 1919.

Z praktických starostí pak obec dosadila hrušky na místo stromků, které se neujaly a vysadila 500 olší v Lisku.

Z hlediska politických stran si udržovala vzhledem k sociálnímu složení obyvatelstva významné postavení sociální demokracie, která v roce 1919 měla dokonce nadpoloviční většinu v obecním zastupitelstvu, v dalších letech se zájem voličů dělil již mezi více stran a nejsilnější stranou se stala lidová.

Události spojené se vznikem československé církve ovlivnily i život dříve čistě katolické Střeně, když v roce 1920 do nové církve přestoupilo 170 obyvatel, katolíků bylo přibližně o 100 více a 11 lidí v roce 1921 nemělo žádné vyznání. Dilem to mohlo souviset s celkovým myšlením obyvatel obce, kde na konci dvacátých let kromě KSČ je uváděn i Svaz proletářských bezvěrců. Významnou oslavou spojenou s československou církví se stala v roce 1923, 5. července, vzpomínková slavnost na Mistra Jana Husa, spojená se schůzí u pomníku padlých a večer s vatrou na Trávníku.

Původně starosta úřadoval doma a schůze se odbyvaly v hostinci. Když došlo v roce 1911 k rozšíření školní budovy na dvojtřídku, byl obecní úřad umístěn v budově školy. Kancelář se nacházela v místnosti, kde je dnes školní šatna. Před rokem 1911 zde bylo schodiště do prvního poschodí. Tento stav trval do roku 1946, kdy došlo ke sporu mezi řídícím učitelem Františkem Škopem a tehdejší MNV. Protože na straně správce školy byl i odbor školství ONV, byla úřadovna MNV vystěhována a dočasně umístěna do uprázdněného domku č. 80 a také ve výměnku domu č. 4. Současně bylo rozhodnuto, že si obec postaví novou budovu MNV a vedle kanceláře i schůzovou místnost, obecní knihovnu a požární zbrojnici.

Se stavbou obecního domu se započalo v neděli 25. září 1949 a o rok později, dne 23. listopadu, byla budova uvedena do provozu. Při stavbě pomáhali téměř všichni práce schopní občané a počítalo se s tím, že vchod do budovy bude později sloužit jako vestibul s vchodem do kulturního domu, který měl stavebně na obecní dům navazovat. Svědčí o tom i výklenky slepých dveří v přízemí i v prvním poschodí na balkon. Výstavbu obecního domu řídil Josef Fiala. Po sloučení Střeně s Náklem sloužil schůzové činnosti občanského výboru a spolků v obci. Správcem budovy se stal Národní výbor v Nákle, který se spolu s Občanským výborem staral o údržbu.

V průběhu let došlo k několika stavebním úpravám: v roce 1977 bylo vybudováno sociální zařízení, v roce 1985 přemístěna požární zbrojnice, v roce 1987 provedena přístavba na pohostinství a v poschodí přistavěna nová schůzová místnost. V roce 1993 byla bývalá schůzová místnost v prvním poschodí přeměněna na kancelář obecního úřadu a opatřena novým nábytkem. V dalším roce došlo k instalaci elektrického vytápění v celém poschodí a přízemí slouží novému pohostinství s vchodem z jižní strany.

PŘEDSTAVITELÉ OBCE

Karel Lýsek uvádí v první kronice obce jména rychtářů a později starostů od roku 1735. Ke jménům všech představitelů obce jsou dopsána i domovní čísla, dále některé události nebo výstavba v obci, spadající do jejich funkčního období.

RYCHTÁŘI – FOJTOVÉ – PUDMISTŘI

V roce 1718 byl fojtem *Thomazs Žiatka* z č.5 a jeho pudmistrem *Jan Dostahl* z čísla 6 – za jejich funkčního období byla postavena ve Střeni kaplička.

1735–1750 fojtem *Pavel Konečný* č. 9

pudmistrem *Josef Uvízl* č. 7

postaven kříž

1750 *Josef Hejný* č. 3

1750–1756 fojtem *Martin Vyháněk* č. 4

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8

1756–1759 *Jakub Sponer*

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8

1759–1761 *Josef Heger*

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8

1761–1765 fojtem *Jiří Zdražil* č. 8

1767–1770 fojtem *Tomáš Dostál* č. 6

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8

postaven kříž

1770–1772 fojtem *Jiří Zdražil* č. 8

pudmistrem *Martin Dokoupil* č. 5

1780 fojtem *Josef Tománek* č. 4

pudmistrem *Josef Komínek*

1780–1787 fojtem *Norbert Uvízl* č. 7

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8

Norbert Uvízl vedl roku 1787 zástupce obce k podepsání smlouvy o porážení robot na plat – abolicí

1801–1818 fojtem *Jan Lón* č. 3

pudmistrem *Jiří Zdražil* č. 8 do r. 1787

pudmistrem *Josef Dohnal* č. 13 (1787–1801)

pudmistrem *František Gargela* č. 17 (1801–1804)

pudmistrem *Josef Dohnal* č. 13 (1804–1816)

pudmistrem *Ondřej Gargela* č. 17 (1816–1817)

1822–1839 *Jan Hejný* č. 3

pudmistrem *Konstantin Hanák* č. 31

1839–1846 *Josef Dohnal* č. 13
 pudmistrem *Petr Hradil* č. 10 (1839–1844)
 pudmistrem *Karel Navrátil* č. 4 (1844–1846)

STAROSTOVÉ OBCE

1850–1883 *Johan Svozil* č. 16
 V roce 1881 postavena škola ve Střeni.

1883–1885 *František Hradil* č. 10

1885–1891 *František Gargela* č. 17
 V roce 1889 založen sbor dobrovolných hasičů.

1891–1898 *František Fantula* č. 12
 Roku 1898 byl postaven kříž u Hradilového.

1898–1901 *František Dohnal* č. 13

1901–1904 *František Hradil* č. 10
 Roku 1904 postavena družstevní mlékárna.

1904–1909 *Karel Červínek* č. 16
 Roku 1906 vypukl v obci požár (vyhořelo 28 domků).

1909–1912 *Karel Kubáček* č. 6
 Zřízena zastávka a nádraží ve Střeni.
 Přístavba školy.

1912–1915 *Josef Zdražil* č. 8
 V r. 1914 začala I. světová válka.

1915–1919 *František Vrbka* ze Lhoty č. 9
 Roku 1918 konec války, vznik Československé republiky.
 Roku 1919 postaven pomník padlým z války.

1919–1924 *Václav Olšanský* č. 23, později č. 18
 Zaveden elektrický proud ze Lhoty.
 Vyměřována silnice obcí směrem k nádraží.

1924–1927 *Josef Coufal* č. 14
 Budována silnice obcí, překlenuta Morávka sypaným mostem s propustěmi, provedena kanalizace v Dědině.

1927–1931 *Alois Svozil* č. 70
 Pro nemoc z funkce odstoupil.

1931 *František Hladiš* č. 38
 Tragicky zemřel.

1931–1939 *Josef Coufal* č. 14
 Scelování pozemků, dokončení ochranných hrází podél lesa.

1940–1945 *Rudolf Dvíže* č. 58
 Okupace, II. světová válka, 8. května osvobození Střeneň.
 Vybudována silnice ke Štěpánovu – po les.

Svět obecní samosprávy se podstatně lišil od dnešních poměrů. Agenda byla nesrovnatelně jednodušší, nespoutaná řadou předpisů. Starosta nosil běžně razítko sebou v kapse a když jej někdo hledal na poli a potřeboval potvrzení, vyřídilo se to na místě.

Po skončení II. světové války došlo ke změnám: obecní úřad nahradil místní národní výbor (MNV), později národní výbor (NV). Místo starosty řídil obec předseda a s ním poslanci.

PŘEDSEDOVÉ NÁRODNÍHO VÝBORU

Krátce po osvobození došlo k častějšímu střídání předsedů MNV. Byli povětšinou zvoleni aklaťací při veřejném zasedání a než se mohli věnovat své funkci, byli odvoláni, jak to dokládají první roky.

10. 5. 1945 *Josef Coufal* č. 14
 První zasedání MNV.

11. 5. 1945 *Josef Vidrman*, č. 103
 Druhé zasedání MNV.

14. 7. 1945 *Andělín Kubiček* č. 127
 Ve funkci vydržel až do voleb v r. 1946.
 Odstraňování válečných škod.

1946–1948 *Jaroslav Žatka* č. 72
 Postavena družstevní prádelna.
 Začal vysílat obecní rozhlas

1948–1949 *Alois Frebort* č. 122
 Založeno JZD

1949–1960 *Radoslav Opletal* č. 115.
 Památník RA, budova MNV, první družstevní stavby, starý kravín a vepřín na Kubáčkovém, drůbežárna, asfaltová silnice přes obec v r. 1951, zahájena výstavba kulturního domu (1953–1964).

V roce 1960 byla sloučena obec Střeň s Náklem. Prvním předsedou sloučené obce se stal střeňský občan *Radoslav Opletal* (1960–1971).

V osadách jako Střeň vznikly navíc z místních občanů občanské výbory. Neměly právo rozhodování, ale svou činností pomáhaly řešit problémy obce. Schůze se konaly jednou měsíčně a občanský výbor měl svého předsedu.

PŘEDSEDOVÉ OBČANSKÉHO VÝBORU VE STŘENI

1961–1964 *František Sedláček* č. 150
 Ukončena stavba kulturního domu.

1964–1965 *Rostislav Hladiš* č. 110
 Dokončena stavba kulturního domu, 8. a 9. 1965 května slavnostní otevření.

- 1965–1971 *Zbyněk Štábl* č. 29
Zřízena prodejna Jednoty č. 45.
Pokládání půlrigolů, chodník před školou.
- 1971–1977 *Vítězslav Pluskal* č. 147
Vybudováno veřejné výbojkové osvětlení.
Oprava veřejné elektrické sítě.
Kanalizace podél kulturního domu.
- 1977–1979 *Josef Fiala ml.* č. 60
Zahájena přístavba mateřské školy.
- 1979–1990 *Milan Jahoda* č. 143
Dokončena přístavba mateřské školy.
Zahájena výstavba veřejného vodovodu (1980).
Zavezení rybníka na Trávníku včetně odpadu vody k trati.
Modernizace školní budovy – ústřední topení (1984).
Oprava silnice od kravína k nadezdu.
Ústřední topení v kulturním domě.
Výstavba pohostinství v budově NV (1985–1987).
Opravy v budově NV – přemístění telefonní ústředny.
Dokončena výstavba veřejného vodovodu (1988).

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 došlo po volbách v r. 1990 k návratu starých názvů, tedy k obnovení obecního úřadu a představitelem obce se stal opět starosta. Pro úplnost je třeba uvést, kdo stál v čele Národního výboru a Obecního úřadu v Nákle.

- 1960–1971 *Radoslav Opletal* ze Střeneš
1971–1976 *Jan Skalička* ze Lhoty
1976–1990 *Karel Dolínek* z Mezic
1990–1994 *Jan Gája* z Nákla – již jako starosta.

Po volbách v roce 1990 byly vedle národních výborů zrušeny i občanské výbory. Ve Střeneš se ale udržela kontinuita s občanským výborem pod názvem místní samospráva. Jejím předsedou se stal:

- 1990–1992 *Miloš Kovář* č. 89
Provedeno vyčištění kanalizace.

Z iniciativy místní samosprávy proběhlo referendum za osamostatnění obce Střeneš a stalo se tak po volbách 6. března 1993.

STAROSTOVÉ OBCE

- 1993–1994 *Miloslav Matějů* č. 79
Přestavba v budově Obecního úřadu.
Instalováno ústřední topení na elektrické vytápění.
Zesílena síť elektrického napětí v obci, aby si každý zájemce mohl zařídit elektrické vytápění.
Kanalizace na úseku Ševčík – Šlégl a na Trávníku v úseku Navrátil M. – Sanislo J.ml.
- 1995– *Vladimír Kamínek* č. 141
Rekonstrukce zdravotního střediska – zřízení kadeřnictví.
Rekonstrukce pivnice a fasády Obecního úřadu, oprava cesty k nadezdu a na Štěpánov, přestavba střechy nad obecním domem, obecní sbírka na zakoupení nového zvonu u kapličky. Obec Střeneš od roku 1996 jako první provádí postřiky proti komáří kalamitě.
1997 – zabezpečení životně důležitých funkcí v obci při povodni, kontaktů, finanční a humanitární pomoci:
 - likvidace povodňových škod
 - vyčištění obce od naplavenin a ruin
 - výstavba 3 domů o 12 bytech pro osoby bez přístřeší
 - výstavba, rekonstrukce, navýšení a rozšíření hrází kolem obce
 - rekonstrukce a obnova školy
 - zatrubnění otevřené dešťové kanalizace 1 700 metrů od kulturního domu na Trávník a Vládní čtvrť
 - rekonstrukce mostu přes Benkovský potok u Štěpánova
 - rekonstrukce kulturního domu, především nové podlahy, zbudování podsklepené přístavby v jeho dvorním traktu
 - nová fasáda na budovách obecního domu a kulturního domu
 - vyčištění kanalizačního řádu a obnova poničených úseků a jímek
 - generální oprava veřejného osvětlení
 - oprava statiky kapličky

rok	domů	obyvatel
1793	26	215
1834	31	252
1869	42	337
1880	54	354
1890	61	359
1900	69	416
1910	79	422
1921	86	466
1930	107	478
1950	135	506
1997	168	532

Po záboru pohraničí v roce 1938 přibýlo do obce několik rodin z pohraničí a to do volných bytů, hlavně výměn a nebo do bytu k příbuzným. Poměrně malá část rodin odešla po válce do pohraničí a část z nich se pak vrátila zpět. Po válce již na Střeni nebyli děvečky a čeledíni, kteří po staletí patřili k sociální skladbě obyvatel. Krátce naopak bylo do obce na práce přiděleno několik Němců z tábora ve Štěpánově, kde čekali na odsun.

Nejstarším doloženým střeňským rodem je Hradilův na č. 10, kde je z roku 1715 doložen Tomas Hradil, k dalším patří od roku 1773 uváděný na č. 13 rod Dohnalů, od roku 1771 na č. 17 rod Gargelů a jen o 5 let mladší, z roku 1776, je na č. 14 doložen rod Coufalů, na č. 4 od 1830 Navrátilů, na č. 11 od 1852 Malých a na č. 3 je od roku 1870 doložen rod Starošťků.

Ke starým rodům, jejichž čas se uzavřel, patřili Dostálovi na č. 6. (1675–1893), Zdražilovi na č. 8 do roku 1935 – přes 200 let, skoro stejnou dobu rod Konečných na č. 9 – od 1679. Na č. 16 je v letech 1686–1892 doložen rod Svozilů, od roku 1899 pak trvale rod Červínků.

Nejstarší zprávy, které máme přímo z obce, uvádějí jako stavební materiál jednak vepřovice, jednak dřevo.

Z roku 1931 je zpráva spojená se stavbou domu Jana Dohnala č. 13, kdy při bourání roubené stodoly našel majitel domu trám datovaný rokem 1797, který pak použil při stavbě nové stodoly. O deset let dříve, roku 1920, při bourání roubené výměny u Josefa Coufala č. 14, objevili trám datovaný nápisem „LP 1778“, ve štítě domu pak letopočet 1814. Roubené domy jsou doloženy směrem ke Lhotě za Morávkou a před Morávkou. Měly sice hliněnou omítku, ale při bombardování obce v roce 1945 se ukázalo, že jsou roubené a to z velkých klád o výšce až 80 cm, ztesaných po obou bocích na sílu kolem 30 cm. Do bočních stesaných stěn byly nahusto vedle sebe natlučeny dřevěné kolíky, omazané hlínou. Týkalo se to Hradilova domu č. 10, domu č. 14 Josefa Coufala a některých domů okolních (Malá, Konečná). Vlastní náves pak měla domy z vepřovic.

Od roku 1886 do roku 1921 se pravidelně v obecním archivu objevují zmínky o „dobývání hlíny potřebné k výrobě vepřovic“ a jsou stanoveny v řadě případů i ceny za cihly nebo hlínu, potřebnou na zdění a nebo na omítky. Nejpodrobnější zpráva je z roku 1893 z těžby hlíny na louce v Lisku, kde na hlínu ke zhotovení 1 000 kusů vepřovic se platil jeden zlatý, za fůru hlíny taženou jedním koněm nebo kravou 10 krejcarů, při záprahu dvou krav 15 a pokud vůz táhla pára koní, pak 20 krejcarů za fůru. Ze stejné lokality jsou i údaje z roku 1921, kdy poplatek za 1 m³ hlíny obnášel 4 Kč a za 1 000 vepřovic, tedy za množství materiálu potřebných k jejich zhotovení, potom 15 Kč. V té době se ale užívání vepřovic stává stále více záležitostí chudších obyvatel obce, jak to dokládají zachované dokumentace staveb a nebo přímo zmínka z roku 1921 ze zasedání obecního výboru: „zřízení obecního hliníku, kde nemajetní bezzemci mohli sobě vyrobiti nepálených cihel“. Pozemek v Lisku byl částí Nadevsi v místech za dnešním zdravotním střediskem, byla zde hráz porostlá lískami a u ní se kopala, po předchozí domluvě na obci, hlína na cihly. Vykopaná se navozila do dolíku, který zde byl a zalila se vodou a prošlapávala, přitom se do ní zapracovala i řezanka nebo plevy, které se předem připravily. S prací pomáhali za drobnou úplatu i větší kluci. Druhý den se dávala hlína do forem a z nich se vyklopila „naležeto“ a po dvou dnech se stavěly cihly „na kant“, když oschly, stavěly se z nich hraničky s průduchy, kde dál schly. Zde se již nesměly nechat zmoknout a v případě potřeby se zakrývaly. Na omítky se užíval hlinitý, velmi jemný písek – říkalo se mu „náplava“, který se mísil s hlínou a vápnem.

Většina stavebníků postupovala podle praktické potřeby a podle svých možností, patří sem i dvě žádosti a to Josefa Mrňky z roku 1934 a Anny Bé-

zové z roku 1937 o „postavení obytného vagonu“ a to v lokalitě Trávník. Vagon ale nakonec – a to již roku 1933 – postavil Josef Mrňka. Vagon bez podvozku byl dopraven do železniční stanice Střeň, odtud na spojených dřevěných válech, kterými se upravovala pole, jej dva páry koní přetáhly na Trávník. Zde byl pomocí heverů vyložen a postupně se pak hevery nadzdvíhal a podezdíval.

Velkou stavební vlnu zažila obec na konci dvacátých let a roku 1927, kdy v obci přibýlo devět nových staveb, se přidělovalo popisné číslo 100.

Historie slaměných střech, na pohled malebných a tepelně dobře izolujících, které ale bývaly příčinou řady velkých požárů, končí ve Střeni rokem 1954, kdy se přestavoval dům č. 5, poslední stavení kryté dochem. Postupně zanikaly i uličky, které se z protipožárních důvodů držely mezi domy, jak to dokládá zpráva z roku 1906 o zrušení uličky mezi domy Víta Zdražila a Josefa Frantíka. K drobným stavbám patřilo také zřízení obecní studny u č. 6 v roce 1922.

K péči o domy a jejich provoz patřili i kominíci a z roku 1912 se dochovala ze Střenež zajímavá zpráva o zvýšení poplatků za jejich práci: za komín prolézací z 8 na 12 haléřů, za komín „uzavřený“ z 12 na 16 haléřů a za vyčištění sporáku s troubou stouply poplatky z 20 haléřů na 1 K. V roce 1878 se platilo za vymetání komínů v domě olomoucké kominické firmě za grunt 5, za chalupu 4 a za domek 3 krejcarey.

U domu č. 16 ukazuje mapa z roku 1834 výběžek, který snad naznačuje, že zde býval kdysi žudr, charakteristický přístavek před obytnou částí domu směrem do ulice.

Ke stavbám z hlediska obce významným patřil i vodovod z roku 1988, jeho výstavba byla obci uhrazena, neboť Střeň patřila k těm, kde v důsledku zvýšeného odběru vody pro Olomouc poklesla hladina vody ve studních.

Ve farní kronice Nákla je napsáno, že kaplička ve Střeni byla postavena v roce 1718 za fojta Thomasze Žiatka a burkmistra Jana Dostahla nákladem obce. Na zvonu je vyryt název HONORES PACO STRŽEŇ. Původní krytinou na kapli byl šindel, asi roku 1906 jej nahradil eternit. Uvnitř kaple je vitrínka, v které jsou uloženy ukázky vykopávek, které v roce 1964 objevil František Lón spolu s ing. Ivanem Hornišerem. Vykopávky byly odkryty, ale i poškozeny hlubokou orbou JZD na poli v Páži. Jedná se o část obilnic z let 1000 až 1200 našeho letopočtu. Roku 1969 se oslavovalo 50 let výročí postavení pomníčku padlým a při té příležitosti se v kapli sloužila slavnostní mše.

Slavnosti předcházela adaptace oltáře, který byl nakloněn. Provedla se betonáž podlahy s položením dlažebních kachliček, dále byla zhotovena nová vlnáčka, vsazeny nové dveře se zárubní, nastříkána fasáda kaple a opravena střecha.

V roce 1977 došlo na střeše kapličky k výměně krytiny. Pěkný šedý eternit ve tvaru břidlice přenechal z opravy střechy na kostele v Nákle farář P. Květoslav Kulavík. Opravu vazby a výměnu vadných desek provedl Josef Gargela č. 17 se svými syny, pokrývačské práce Rudolf Chmelař č. 87, oplechování včetně bání s praporkem a letopočtem František Zatloukal č. 175, opravu omítek a fasády Jaroslav Frantík č. 21 a Zdeněk Hanák č. 114, vnitřní malbu Jiří Pfof č. 75. Podnět k opravě dali důchodci Jaroslav Navrátil (84 let) a František Lón (75 let). Občané darovali na opravy celkem 5 600 Kčs. Zápis o opravách zpracovali J. Navrátil a Fr. Lón a je umístěn v kapličce.

Poslední opravy a úpravy se prováděly v roce 1991 díky aktivitě obnovené lidové strany pod vedením Miloše Kováře. Dobrovolná sbírka vynesla asi 12 000 Kčs. Po okopání původní fasády a řádném vyschnutí dostala kaple novou omítku. Protože střecha nemá okapové žlaby, byl asi půl metru pod úroveň okolí vybetonován žlab pro odtok povrchové, především dešťové vody, do veřejné kanalizace a to včetně položení odpadních rour o průměru 15 cm. K celkovému dokončení došlo až v roce 1992 a dne 31. května byla kaplička nově vysvěcena kancléřem arcibiskupství mons. Erichem Pepříkem za účasti asi 160 občanů ze Střenež a okolí. Na pracích se nejvíce podíleli tito občané: Miloš Kovář, Pavel Gargela a Josef Navrátil. Bezplatně bylo odpracováno 850 hodin. Zednické práce prováděli Libor Ošťádal a ing. Miroslav Pluhař. Obecní úřad hradil vápno, písek a dovoz materiálu. Dlužno dodat, že pěkné dubové dveře vyrobil Pavel Gargela.

Při okopání omítky byla ve věžové části objevena zazděná čtyři původní okna. Věž snad kdysi sahala jen nad tato okna a byla tedy proti současnosti asi o 1 metr nižší. Kronika obce, vedená od roku 1923, tuto změnu nezaznamenala a ani archivní doklady, ani nejstarší fotografie nevykazují jinou po-

dobu kaple. K nástavbě muselo tedy dojít již před více než 100 lety. V roce 1994 došlo k ojedinělé závadě. Původní zvon z roku 1718 po 276 letech praskl a dosloužil. Bylo proto rozhodnuto opatřit zvon nový. Odhady na vyrobení nového zvonu představovaly částku asi 35 000 Kč. Obecní úřad vypsál v září 1995 dobrovolnou sbírku, která vynesla více než 33 000 Kč a na nový zvon stačila. Znovu se ukázalo, že občané mají o nejstarší budovu v obci – o kapličku – zájem a rádi pomáhají, když je potřeba. V kapličce se konají v měsíci květnu denně májové pobožnosti a jednou do roka bohoslužby za padlé z obou světových válek.

BOŽÍ MUKA V POLI

Zajímavá je drobná zpráva z roku 1938, kdy starosta obce Josef Coufal „s přispěním několika spoluobčanů“ postavil na Zadních Dílech boží muka, zřejmě jako náhradu za ta, která zanikla o dva roky dříve při scelování pozemků. Do výklenku byly uloženy a zazděny záznamy o tehdejších poměrech v obci a státě. Když byla po třiceti letech, v roce 1968, boží muka poškozena, zasloužil se o její opravu starostův syn Karel Coufal spolu s Vítem Mríčkou a Jaroslavem Pospíšilem. Boží muka měla výklenky a po opravě zde našly místo obrázky sv. Isidora, sv. Cyrila a Metoděje a P. Marie. Namaloval je místní malíř, samouk, František Lón z č. 49. Čtvrtý obrázek namaloval Alois Dobeš ze Střene. O božích mukách se soudilo, že pod nimi jsou uloženy společné hroby bojovníků, nebo že se v těch místech udála mimořádná, snad tragická událost. Pod některými božími mukami i v našem okolí byly nalezeny zbytky lidských kostí. Většinou však stály boží muky při cestách nebo polních pěšinách a kolem střeňské boží muky skutečně v nedávné minulosti vedla pěšina ze Štěpánova, pokračovala dále uličkou mezi Gargelovým a Červínkovým, napříč Dědinou kolem Morávky k Věži – Trojáku, dále přes Bláznivský most a Březovou do Litovle. Této pěšině se prý říkalo Karlov.

KŘÍŽE U NAVRÁTILOVÉHO A U HRADILOVÉHO

V roce 1867 byl ve středu obce postaven kříž s postavou Krista namalovanou na plechu. Proč byl tento kříž postaven a co předcházelo této události? V roce 1866 po prusko-rakouské válce, ve které bylo rakouské vojsko u Hradce Králové poraženo, ustupovali vojáci na Moravu. Prusové je pronásledovali a cestou vojsko utiskovalo obyvatelstvo. Několik dnů zůstali vojáci i na Střeni. Kdo se jim stavěl na odpor, toho byli schopni i zabít. Následkem války vypukla v kraji cholera a hodně lidí na její následky zemřelo. Lid žil ve strachu o holý život. Když se tedy v následujícím roce 1867 situace urovnala a uklidnila, postavili manželé Karel a Marie Navrátilovi z čísla 4 před svým domem kříž jako díkůvzdání za přežití zlých časů. Kříž byl několikrát opravován, dřevo v zemi po čase uhnívalo a tak téměř každá generace Navrátilů stavěla kříž nový. K poslední výměně došlo roku 1987. Jedná se o památku místního významu, kterou jako odkaz předků udržuje rodina.

Nevíme, kdo nechal postavit v roce 1898 kříž u Hradilového. V zápisech obecního úřadu z tohoto roku není o kříži žádná zmínka. Pan Jaroslav Navrátil ve své rodinné kronice uvádí, že byl postaven u příležitosti misíí ve farním kostele v Nákle a vysvěcen dvěma misionáři. Vyrobil jej měli na pile Antonína Tymicha ve Lhotě. V roce 1955 byl kříž obnoven. U tohoto kříže bývalo při pohřbech do země na nákelském hřbitově smuteční rozloučení se zemřelým ze Střene.

Obecní archiv dle kronikáře Karla Lýska uvádí zmínky o stavbě křížů na Střeni v minulosti:

„25. 5. 1753 postaven nový kříž. Kterí přitom byli jakožto za ouřadu Pavla Konečného, rychtáře Josefa Uvizla, pudmistra a konšelů. Roku 1769 postavili jsme sv. kříž k věci cti a slávě Boží. Roku ale 1771 teprv byl posvěcen od nákelského faráře Leonarda Hase. Při tom také dal na svůj náklad Jan Wejwoda, myslivec střeňský, sloup a na něj obraz svatého Floriána. Pro jeho svaté orodování, aby celou obec chránil od časného ohně.“

Kde se tyto kříže nacházely a zda nějak souvisely s pozdějšími, není zřejmé.

HÁJOVNA – REVÍR – POLESÍ

Všechny výše uvedené názvy se ve Střeni vyskytují v souvislosti s výstavnou budovou ve středu obce. Původní myslivna stála podle informací od pamětníků na pozemku dnešního „revíru“, ale vzadu, téměř u uličky Zdražil – Vicenc. V minulosti patřila k majetku vrchnosti. Po zrušení panství kláštera Hradisko koupil lesy v roce 1826 i s myslivnou hrabě Filip Ludvík Saint Genois. Po jeho smrti prodal v roce 1879 nástupce Mořic Genois de Harnoucourt lesy a své statky Janovi, knížeti z Lichtensteina. Jejich lesníci se chovali k obyvatelům Střene velmi pánovitě.

Od roku 1897 byli nadlesní, kterým se říkalo „forster“, povinni vést kroniku. Jako nadlesní se od tohoto roku podle knížecí kroniky vystřídali: Josef Kuhn – do roku 1910, v letech 1911–1920 Gottlieb Bělík, který se teprve od roku 1920, kdy se kronika začala psát česky, podepisoval Bohumil Bělík, nadlesní. Dalšími správci revíru byli Rudolf Dušek, František Diviš a po II. světové válce, kdy byly lesy zestátněny, Rudolf Belda a Josef Souček.

Bohatí Lichtensteinové dali v roce 1902 vystavět novou, na tehdejší poměry výstavnou budovu, která od obce dostala popisné číslo 69. Stará myslivna stála dál a sloužila provozu revíru. Nadlesní tam mívali kuchyň a služebné. Obec chtěla myslivnu koupit, protože obecní domek č. 1 byl v havarijním stavu. I když k prodeji myslivny nedošlo, přešlo po jejím zboření popisné číslo 19 na budovu MNV, postavenou v roce 1950. Od roku 1963 se myslivna ve Střeni změnila na dva byty pro zaměstnance Lesního závodu Litovel, který je majitelem budovy.

DRUŽSTEVNÍ PRÁDELNA, ZDRAVOTNÍ STŘEDISKO, POŠTA

Dříve se chodilo prát prádlo do rybníčku na Trávníku, zejména máchat a také se zde prádlo bělivalo. Většinou se ale pralo přímo u Moravy. Jezdívalo se tam s trakařem a nebo čtyřkolovým žebřinovým vozíčkem. Hned po osvobození v roce 1945 se do veřejně prospěšných prací v obci zapojili především komunisté. Do zaměstnání nastupovalo stále více žen a protože práce v domácnosti nebylo, rozhodli se muži, že jim postaví společnou prádelnu s výkonnými elektrickými pračkami. Šlo o státem výrazně podporovaný program a prádelny jen na Olomoucku byly desítky.

V roce 1947 byl proto při silnici na místě bývalého průtočného rybníku Morávky postaven malý přízemní domek a v něm našla místo družstevní prádelna. Po několik roků ji využívala převážná většina střeňských domácností. Stačilo se přihlásit na určitý den a hodinu, přivést prádlo, vyprat a pod dvou hodinách s vypraným prádlem odjet. Tento stav trval poměrně krátce. Stále více přibývalo v domácnostech elektrických praček, takže přibližně v roce 1955 nebyl o praní v prádelně zájem. Hlavním problémem prádelny se ale stala „rezavá voda“ ze studně zásobující prádelnu, která barvila prádlo.

Po zániku prádelny místní funkcionáři vstoupili do jednání s obvodní a dětskou lékařkou, aby jednou měsíčně dojížděly do Střene. Když získali jejich souhlas, byl domek adaptován na výpomocné zdravotní středisko pro matky s dětmi a přestárlé občany. Jeho jedna polovina však byla stále nevyužívána a proto zde našlo místo poštovní středisko.

Tento stav trval až do roku 1995. Již v roce 1992, kdy se obec Střeň osamostatnila, dal si nový obecní úřad za cíl zmodernizovat domek a rozšířit jej tak, aby vyhovoval požadavkům zdravotní péče. K rozšíření stávající budovy nedošlo pro majetkové spory o pozemek Morávky, patřící údajně Povodí Moravy. A tak byla provedena jen generální oprava a úprava okolí. Dne 27. října roku 1995 byla adaptace dokončena a objekt slavnostně předán uživatelům. Nachází se v něm ordinace s čekárnou, sociální zařízení a moderně zařízené kadeřnictví. Je vytápěn elektrickými panely. Poštovní středisko bylo přemístěno do budovy obecního úřadu. Snad žádná veřejná budova v obci neprošla tolika změnami.

KULTURNÍ DŮM

Původní záměr – využít vchod i schodiště budovy obecního úřadu pro zamýšlený kulturní dům ve Střeni byl změněn a nový kulturní dům se nakonec stavěl jako samostatná budova, i když s původní budovou obecního úřadu tvoří téměř jeden celek.

Výstavba započala již v roce 1958 a to z vlastních finančních prostředků, získaných společnými akcemi všech spolků v obci. Každoročně v květnu se konaly na hřišti ve Střeni oslavy osvobození a v lese společné benátské noci u Moravy. Přilákaly vždy hodně návštěvníků a to i přespolních. Bufet býval vlastní, myslivci zvali zájemce ze širokého okolí na soutěže ve střelbě na asfaltové holuby. Svazáci pomáhali při kulturních vystoupeních a to vše přinášelo nemalé zisky na fond pro výstavbu kulturního domu. Od roku 1959 stavbu kulturního domu zařadil ONV do plánu Akce Z.

Slavnostní otevření se konalo 9. května 1964, zdařilo se a jako trvalý dokument jej pro obec uchoval filmový pásek. Projekt stavby kulturního domu připravil Rostislav Hladiš, který byl i vedoucím stavby. Je třeba doplnit, že všechny práce provedli místní občané.

POMÍSTNÍ JMÉNA VE STŘENI

V roce 1977 prováděli kronikáři soupis pomístních jmen částí obce, polí, lesů, luk, cest, potoků, vod a mostů. Mými spolupracovníky byli Jaroslav Navrátil, ročník 1893, František Lón, ročník 1902 a Anna Havlíčková, ročník 1890. Není bez zajímavosti, že již roku 1903 napsal pro spisovatele Viktora Pinkavu řídící učitel František Vaněk názvy tratí, polí a částí lesa. V jeho seznamu byla následující jména:

Trati – pole: Závrbek, Dlouhé, Přední a Zadní Díly, Ščeci, Ohrada, Krajinky, Příční, Suchá, Husí trať, Ludvíkovo, Lísek, Boukalov, Slepíčka, Obce, Lázek, Obora.

Lesy: Nadves, Nademlým, Mezihatě, Hatné, Plačkov, Jezera, Páze, Ščeci, Zalázek, Pusté, Kobylník, Březí.

Scelováním pozemků, ale především vznikem JZD, došlo u polí k rušení cest, zvětšování lánů a potřeba znát názvy polí ztratila svůj význam. Při soupisu v roce 1977 se ukázalo, že mnohé názvy jsou již tak staré, že ani nejstarší občané obce neznali jejich výklad. Uvedený záznam zachová dnes již téměř zaniklé názvy pro současného čtenáře a další generace obyvatel Střene. V příloze publikace jsou doplněny plánem obce s vyznačenými názvy.

MÍSTNÍ ČÁSTI OBCE

Dědina – jedná se o nejstarší část obce od školy směrem ke Lhotě. Vesnice v této části tvořila uzavřený celek a bydleli zde především zemědělci. Každé stavení mělo a většinou dosud má stáj, stodolu a velký dvůr. Tato část bývalých chalupníků čítá 9 původních „chalup“. V nejrozšířenější části Dědiny byla postavena v r. 1718 kaplička.

Morávka – původně rameno řeky Moravy protékající napříč osadou, kde vytvářelo průtoční rybník pro vodní drůbež. Po scelování byl přítok vody, regulovaný stavidlem v Lisku, zrušen a odveden hrází mimo obec. Důsledkem stavby silnice přes obec byl částečný zánik Morávky, „bahnitého, rozšířeného ramene Moravy, které se zaplňovalo jen při záplavách, voda v něm vysychala a hnila“. Morávkou byla nasypaná silniční hráz a zbudován betonový most, celkově se terén rovnal násypu z míst, kde se musel snížit. Například mezi školou a hájenkou se vozovka snižovala o jeden metr. Zbytek Morávky se pak zavezl v roce 1949, předem zde ale byly položeny betonové roury.

V západní části Morávky našla místo veřejná družstevní prádelna, po zavezení východní části zde byl zřízen malý parčík. I když název Morávka patřil bývalému rybníčku, označovaly se tak i okolní domy. Na jih od Morávky je stará zástavba dalších sedmi bývalých zemědělských usedlostí (od č. 7 až 13), které už nepatřily k Dědině, ale neříkalo se jim ani Morávka.

Trávník – dnes je název Trávník přisuzován nejsevernější části obce kolem bývalého rybníka stejného jména. Ten byl v r. 1982 zavezen. Název Trávník nebo Na trávníkách patřil celému území mezi současnou silnicí od středu obce po přejezd u nádraží a ulicí Lukešová Anna č. 57 až Uvázlová Anežka č. 96. Bývalo zde obecní pastvisko, kde se pásly převážně husy. V létě zde prý tábořili cikáni.

Vládní čtvrť – jedná se o část Trávníka v ulici J. Pfof až M. Mareš č. 118. Název vznikl za první republiky. Bydleli zde občané, jejichž jména nebo příjmení téměř souhlasila se jmény státníků první vlády CSR: Petr Malý, Jan Masařík, Jan Beneš. Jména státníků: Masaryk, Beneš, Malypetr. Název se vžil a je stále užíván.

Domovina – původně chudé pole u ochranné hráze na jihu obce. Bezzemci a dělníci je vykoupili na políčka a zahrádky po první světové válce, kdy vznikl i název. Dnes zde stojí dva domy č. 151 a 170. Do zahrady podél hráze byly přestěhovány v r. 1954 včelíny (původně stávaly v zahradě domu č. 150).

Do dnešních dnů se užívají jen názvy: Dědina, Trávník a Vládní čtvrť.

NÁZVY POLÍ

Nadevsi – pole blízko lesa v minulosti často zaplavované Morávkou. Po scelení a zrušení ramene Morávky je pole suché.

Na závrbkách – název vznikl od háječků vrb, které podél toku Morávky tudy protékající rostly.

Dlöhé – pole patřila chalupníkům. Byla dlouhá a odtud i název.

Za Dlohým – pole domkářů podél lesa – až za Dlouhým.

Na slepičce – pozemek téměř ve středu obce – sousedil s Dlouhým. Býval tam plot, aby slepice nemohly dělat škodu na poli.

Na ohradě – toto pole bylo ohraničeno. Kolem vedl také příkop a hrázka. Toky a příkopu se říkalo Grefť. Před Grefťem, Za Grefťem.

Bókalovo – na tomto poli bývaly bažiny a močály. Vznik názvu je odvozen od vodního ptactva – bukačů.

Na Trávníkách – pozemek mezi dnešní silnicí k nádraží a ulicí dnes zvanou Vládní čtvrť. Dnes jsou zde nové domy a zahrady. V minulosti se zde pásly husy.

Za dráhó – pole za železniční tratí.

O dráhe – název podle polohy pole.

Řidke Posty – opuštěné pole, rostlo tam trní.

Na Výměnách – pole výměnkářů, rodičů, kteří předali pole dětem.

Na tratce – také se tomuto poli říkalo Na hosich tratích – pásly se zde husy, ale i koně. Vedla tudy strouha do rybníka.

V oboře – vzniklo od slova obora.

Přední Dile – První díl pole po scelování od vesnice.

Zadni Dile – pole za Předními díly.

Na Obce – *Obce* – pole patřilo obci. Užívali je držitelé obecních býků a kozlů. Tábořili zde cikáni.

Na lázkách – původ názvu není znám. Lesu za tímto polem se říká Zalázek.

Na soché – název vznikl při scelování – snad pro suchou půdu. Staří lidé tomuto poli říkali Na štětcó, proč, není známo.

Páže – do roku 1920 převážně les. Po vymýcení vzniklo úrodné pole. Vznik názvu od slova paže. Zemina nebo hlína prý sahala ve vykopané jámě až po paže stojícího člověka.

Domovina – chudé pole u hráze – dnes část obce.

Mrchoviště – pozemek ve východní části obce u lesa při cestě do Páže, šlo o obecní pozemek trojúhelníkového tvaru, vyčleněný při scelování pozemků.

NÁZVY ČÁSTÍ LESA

Bókalovo – les hned u hráze – sousedí s polem stejného jména. Název od vodního ptactva, které tam hnízdívalo.

O Věže nebo *O Trojáku* – stávala zde triangulační věž. Za I. republiky zde bývalo malé hřiště, hrávala se tam i divadla v přírodě a konaly se zde letní slavnosti.

Nadevsi – les u obce – dnes hřiště TJ Sokol.

V lisku – část pozemku Nadevsi, dělaly se zde vepřovice.

O zátvor – v tomto lese bývaly pastí na škodnou zvěř, hlavně na lišky.

Jezera – v této části lesa bývaly močály. Přes ně vedla Jezerní lávka, po které se chodilo v čase záplav do Lhoty.

Borke – rostl tam snad dříve borový les, v novější době již jen smrk.

Plačkov – les mezi spleť ramen řeky Moravy. Název vznikl od slova pláč. Podle pověsti tu nacházeli útočiště obyvatelé před švédskými vojáky za časů třicetileté války. Popsáno v pověstech Martina Strouhala. Ve starších pramenech se uvádí Malý Plačkov a Velký Plačkov.

Žalod – les, ve kterém rostly doušky.

Zalázek – původ názvu není znám.

Řidke Posty – místo opuštěné, pusté.

Stodánke – jedná se o kanál se stavbou vybudovaný v souvislosti s budováním ochranných hrází s otevřenými skružemi jímek.

O Poněve – les podél potoka Poněvy.

Spálený vrch – mírně vyvýšená část lesa u železniční dráhy mezi Nadevsím a Bókalovým za Bahnama. Vznik názvu není znám. Snad od lesního požáru. Před rokem 1938 zde měl velkostatek kůlnu, kde přízemí tvořil krmelec a v patře bylo seno pro krmení zvěře. Na krmení se sušily i jasanové větvičky.

Březová cesta – cesta s alejí bříz a s mostkem přes Poněvu. V současné době již tato cesta zanikla, Poněva je napřímena a do lesa se jezdí novou lesní cestou severně nad potokem.

MOSTY A PÍSKY

Hrobé most – most přes řeku Moravu mezi Střením a Lhotou.

Bláznivské most – jedná se o zaniklý most, kudy vedla lesní cesta ze Střene do Březové. V řečištích jsou stále při březích zaraženy kůly, přes které se klenul starý dřevěný most. Název znají a užívají téměř všichni občané, ale původ jména není přesně znám.

O bílech slópku – mostek přes hrázní příkop ohraničený bílými kamennými sloupky na rozhraní pole a lesa ve směru na Štěpánov.

Obecní okroužek – nános jemného říčního písku v oblouku zákrutu řeky Moravy. Patřil obci a ta písek používala na různé opravy obecních budov.

Žatku okroužek – Josef Žatka byl zednický mistr. Vlastnil cementárnu, kde vyráběl cementové zboží všeho druhu. Písek těžil podobně jako obec v Moravě. Zmíněný „okroužek“ měl pronajatý. Název zůstal dodnes, přesto, že se v Moravě písek již dávno netěží.

Od pamětníků je známa zaniklá pěšina, která vedla podél boží muky. Začínala na rozcestí nad Štěpánovem k nadjezdu – vedla polem – pak od Bílých sloupků opět polem, dále uličkou mezi Gargelovým a Červinkovým, napříč Dědinou k Věži (Trojáku), na Bláznivský most a přes Březovou do Litovle. Této pěšině se říkalo Karlov.

DOPRAVA A SPOJE

Cesty obcí i polní cesty kolem ní se ještě na konci minulého století příliš nelišily od cest polních a v době dešťů se měnily v neprůjezdné bažiny. Ve starých záznamech obce pak nacházíme doklady o opravách cest, které spočívaly především v navázení šterku z řeky, později se navážel i na chodníky. Podíl na údržbě se týkal všech občanů a rozsah i rozdělení práce určoval obecní výbor. Největší majitelé pozemků a tedy i majitelé povozů zajišťovali dopravu, ostatní porovnávání cesty. Novinkou z roku 1918 se stala objednávka obce na 10 vagónů strusky, které měly zlepšit stav vozovek. Dlouhodobým problémem obce zůstával její spor se správou velkostatku ohledně údržby polních a lesních cest, které trpěly při svozu dřeva.

Jednání o vybudování zpevněné cesty přes Střeň začalo roku 1884, ale poloha obce na okraji okresu Litovel vedla stále k odkládání stavby. Z hlediska dopravy a zájmů okresu neatraktivní poloha Střene se projevila i na negativním stanovisku Okresního silničního výboru k záměru postavit silnici Lhota – Střeň – Štěpánov. Teprve v roce 1920 skončila stavba silnice k nádraží a rokem 1926 začala stavba silnice přes Střeň. V roce 1951, na dobové poměry a vzhledem k okolním obcím brzy, se podařilo prosadit asfaltování silnice přes obec, neboť v té době docházelo k masivní těžbě šterku v místech, kde dříve těžila pro svoji potřebu obec. Nyní se odtud těžil šterk na stavbu uničovských strojren a denně obcí projíždělo tehdy neuvěřitelné množství kolem 50 nákladních aut.

K silniční dopravě patřily ještě dvě zajímavosti. V roce 1866 na rozkaz velitele olomoucké pevnosti došlo ke stržení mostu mezi Lhotou a Střením, správa velkostatku jej roku 1867 obnovila a měla zde až do roku 1910 průběžně obnovované právo vybírat mýtné. V roce 1935, při opravě mostu, se jezdilo přes Moravu brodem blízko nad mostem, býval to způsob překonávání Moravy po staletí běžný. Nacházel se mezi Bláznivským a Hrubým mostem, tvořil součást cesty na Březovou. Morava se dala přebrodit i směrem po proudu, blízko mostu, z prohlubně za mostem se zde dno zdvíhalo a hloubka vody tak umožňovala Moravu přejít. Chyběl zde ale sjezd k vodě pro vozy, jaký byl u horního brodu.

Stavba nového betonového mostu mezi Střením a Lhotou v roce 1967 přinesla řadu změn. Jednak se napřímila vozovka, neboť starý most stával vedle dnešního. Ke starému mostu se navíc sjíždělo z cesty dolů a pak se na něj opět vyjíždělo, byl tak kolem mostu dosti široký prostor pro průtok vody. Pokud se tedy více rozlila Morava, pár dnů se nedalo na Lhotu jezdit. To byl jeden z argumentů, kterým zastánci samostatné Lhoty hájili potřebu oddělit svou obec od Střene. Vytvoření náspu k novému mostu v roce 1967 se negativně projevilo při záplavách v roce 1997.

První vyměřování pozemků na budoucí železnici začalo roku 1842, stavěla se jako jednokolejná a dvojkolejnou se stala až po přestavbě v letech 1923–1925. Elektrifikace pak byla dokončena 30. dubna 1959. Konec víc jak stoleté tradice strážních domků a hradel v okolí Střene přinesl rok 1980, kdy vykolejené vagóny smetly hradlo u Střene a smrtelně zranily hradlaře Josefa Poštůlku, po odstranění havárie byla obě hradla zrušena a nahrazena automatickou. Železnice přinesla i pracovní příležitosti a díky pamětníkům se podařilo při besedě v roce 1982 zjistit, že od roku 1911 pracovalo „u dráhy“ celkem 90 zdejších obyvatel včetně více jak 20, kteří u dráhy pracují dnes. K nim je třeba připočítat i ty obyvatele Střene, kterým daly zaměstnání Kleinovny železářny ve Štěpánově, postavené souběžně se vznikem železnice.

Vlak projížděl kolem obce poprvé 20. srpna roku 1845 a dlouhá léta pak trvala snaha Střene o zřízení zastávky. Roku 1895 zřídila dokonce výbor, který pověřila tímto úkolem. O stavbě se po mnoha pokusech rozhodlo až roku 1911, kdy na společném jednání všech zájemců o zřízení zastávky se určily i jejich vklady. Celkem šlo o 20 000 zlatých a zájemci se na jejich úhradě podíleli různě velkou částí: Střeň 15, Lhota nad Moravou 5, zdejší parketárna A. Tymicha 5, mlékárna Střeň 2 a mlékárna Pňovice 3, cukrovary Litovel a Hejčín 10, Pňovice 20 a správa velkostatku 40%. Stavba začala na jaře roku 1911 a 1. října se otevírala osobní zastávka. Správní budova se dokončila během měsíce, do té doby sloužila k odbavování cestujících budka ze zrušeného vagónu. V roce následujícím se ve Střeni zavedlo i podávání a výdej zboží a krátce na to si obec vymohla, aby název stanice Schrein – Střeň byl uváděn napřed česky a pak německy. Roku 1934 pak naposledy po několika pokusech došlo k odmítnutí žádosti o změnu názvu na Pňovice, který prosazovala stejnojmenná obec, na jejímž katastru podstatná část nádraží ležela. Výhybka a stanice ve Střeni přispěla i k plynulejšímu vyrovnávání případného zpoždění vlaků. Vzdálenost Červenka – Štěpánov byla již příliš velká. Změnu přinesl až listopad roku 1998, kdy byla vedlejší kolej zrušena a střeňskou zastávkou vede jen dvojice průjezdných kolejí.

V roce 1930 začal krátce jezdit autobus ze střeňského nádraží do Uničova, ale spojení nebylo rentabilní. Po válce se postupně rozšiřovalo autobusové spojení směrem na Litovel, Uničov a Šternberk, dílem zajišťovalo i dopravu do továrny ve Lhotě nad Moravou.

Poštovní donáška patřila do popisu práce obecního sluhy, který podle zprávy z roku 1883 měl za povinnost za roční plat 20 zlatých vykonávat „posluhu, zvonění a poštovní donášku“. Z roku 1905 a pak 1929 a 1935 jsou žádosti obce Střeň o přidělení „placeného pošťáka“, tehdy ale neúspěšné. Dlouhá léta patřila Střeň pod poštu v Nákli, kolem roku 1990 byla přiřazena pod Olomouc a od roku 1999 patří opět pod Náklo. Necelých 5 let měla Střeň k velké spokojenosti občanů poštovnu, která ale k 1. 6. 1999 byla zrušena.

V roce 1947, 30. července, zahájením vysílání obecního rozhlasu, skončila éra obecního bubeníka. Z roku 1886 je první zmínka o koupi bubnu, kterou

uhradil obci velkostatek s tím, že budou vyhlášovány i zprávy, které potřebuje sdělit obyvatelům obce. Předposledním bubeníkem ve Střeni býval Josef Uvízl a posledním Jan Dostál, známý pod přízviskem „Böhmen“, které získal za II. světové války, kdy velmi osobitě četl označení Protektorátu. Bubeník chodil po obci a přibližně každých 300 metrů vybubňoval obecní hlášení. Za války k jeho povinnostem patřila kontrola důsledného zatemnění na oknech.

V roce 1987 nechal NV v Nákli zhotovit 3 autobusové čekárny. Dvě z nich umístil při státní silnici Olomouc – Litovel, třetí pak ve Střeni. Stalo se tak na žádost střeňských občanů, kteří se při čekání na autobus neměli před deštěm kam schovat.

Čekárna, kterou vyrobil střeňský občan Jan Kratochvíl č. 74, byla postavena ve středu obce naproti obchodu. Umístění nebylo nejvhodnější, autobus zastavoval ráno u obchodu a v průběhu dne u památníku RA ve směru jízdy. A tak čekárnu používali lidé při čekání na příjezd pojízdné prodejny masa. K postavení čekárny došlo dne 11. ledna 1988.

ELEKTRIFIKACE

Nedostatek petroleje v poválečném období a dobré zkušenosti s elektřinou v okolních obcích vedly i k elektrifikaci Střene. K projektu se vedle občanů přihlásila i obec, která chtěla zajistit „10 světel ve škole a 12 světel na veřejné osvětlení“. Dodávky elektřiny slíbila zajišťovat parketárna v sousední Lhotě nad Moravou, odkud se pak stavěla v roce 1920 a téhož roku kolaudovala rozvodná síť, na tehdejší dobu i na možnosti Střene za vysokou částku 55 484 Kč. Kolaudace měla platnost na 2 roky, celkem ale síť sloužila 13 let. Její výstavbu zajistila skupina zájemců, od kterých v roce 1923 rozvodnou síť převzala obec.

V roce 1929 dochází k prvním větším sporům o placení elektřiny mezi odběrateli a výrobcem a vyvrcholily roku 1933. Jedním z důvodů byly vysoké ztráty během rozvodu, které způsoboval nekvalitní poválečný materiál, použitý při stavbě rozvodné sítě. Nejlepší nebylo ani strojní vybavení výrobce. Doložené pořekadlo „Šaršonova elektrika, ve dne svítí, v noci bliká“, bylo

oblíbenou variantou tehdy užívané průpovídky. Jméno Šaršon je odvozeno od firmy, která elektřinu po obci instalovala, tedy olomoucké Šaršon a Mazáč. Kromě toho značně nestandardní se ukázalo i chování řady spotřebitelů, jak to dokládá dobová zmínka: „odběratelé proudu, kteří světlo zneužívají, sami provádějí opravy a nové instalace a vedou si úplně nehospodárně“. Souviselo to se způsobem měření, kdy se při výstupu ve Lhotě nad Moravou měřilo množství odebrané elektřiny a spotřeba jednotlivců se počítala násobkem na „počet instalovaných světel“ v jejich domácnostech. Jestliže si tedy na straně jedné prováděli odběratelé instalace bez ohlášení a na straně druhé, v důsledku hospodářské krize, řada obyvatel přešla opět na relativně levnější petrolej, docházelo ke zvyšování plateb a také k růstu nespokojenosti. V roce 1932 shořel ve Lhotě nad Moravou elektroměr a když výrobce chtěl roku 1933 platby provádět odhadem podle roku předchozího, dostoupily spory vrcholu. Představenstvo obce se je snažilo urovnat, nabídlo úhradu některých pohledávek, ale požadovalo zaručení kvalitnějších dodávek elektřiny, to ale přislíbeno nebylo a 1. 12. 1933 došlo k zastavení dodávek elektrického proudu do Střeneň.

Epizodou v další historii elektrifikace obce se stalo přímé napojení budovy lesní správy velkostatku na původní zdroj ze Lhoty nad Moravou a za to, že obec dovolila vedení po svých pozemcích, umožnil nový odběratel, aby došlo i k napojení školy. Stavba nového osvětlení se uzavřela kolaudací dne 11. 12. 1934.

Střeň ale na elektrifikaci nerezignovala a navázala na starší jednání se Středomoravskými elektrárnami Přerov, která začala již v roce 1932. V roce 1934 podepsalo již 84 zájemců žádost o elektrifikaci. Obci se podařilo i v těžkých krizových letech díky shodě náhod soustředit základní kapitál pro zahájení elektrifikace a to 9 650 Kč s tím, že zbytek z celkové částky 47 250 Kč postupně hradila ve splátkách. Smlouvu mezi Střením a Středomoravskými elektrárnami Přerov mohly obě strany podepsat v roce 1935. Zajišťovala i instalaci „12 lamp“ veřejného osvětlení, jejich vypínač byl osazen na budově školy. První světla se rozsvítila 1. 9. 1935, měsíc se svítilo na zkoušku zdarma, od října do února příštího roku za bytovou sazbu a pak teprve došlo k instalaci elektroměrů. Přes řadu výhodných podmínek, jak dodává kronikář obce, zůstávala instalace a využití elektřiny v domě pro mnoho obyvatel příliš nákladnou záležitostí.

Z roku 1889 se zachovalo zamítavé vyjádření obce k žádosti Františka Fialy č. 62 o prodej kořalky a projevila se zde nejen pro Střeň typická citlivost představitelů obce na počet hospod a zejména výčepů a jejich vliv na obyvatelstvo, především pak na mládež a dílem čeled'. Stejný zájemce neuspěl s žádostí o povolení stáčet pivo do lahví, až v roce 1893 mu bylo dovoleno otevřít si obchod se smíšeným zbožím. V jeho živnosti pokračoval František Hanák a po roce 1945 byl obchod zrušen.

V roce 1892 souhlasila obec s udělením hostinské koncese Josefu Staroščíkovi na č. 16, od roku 1899 převzal jeho hospodu Josef Koukal. O druhém hostinci na č. 45 je zmínka u roku 1886, kdy jej vedl František Uvízl, roku 1925 je zde doložen Josef Žatka, vedle hostince měl i „stravovnu a pokoj v patře“, k hostinci patřil i sál a jeviště. Hostinec byl zrušen po smrti majitelů v roce 1959.

Po hostinském Aloisi Červínkovi, který pokračoval na č. 16, převzala hostinec a řeznictví Budoucnost. Jeho otec, Karel Červínek, dostal koncesi na hostinec v roce 1900. Hostinec u Červínků zůstal v provozu do roku 1982, kdy byl okresním hygienikem pro vadnou žumpu a následně vodu uzavřen. NV v Nákle, ale především Občanský výbor ve Střeni, vyvolaly několik jednání s Jednotou Olomouc o možnosti znovuotevření a odstranění závad. Nakonec došlo k oboustranné dohodě, že bude provedena adaptace přízemí budovy NV na nové pohostinství. I když se další jednání protahovala, bylo na podzim roku 1985 s výstavbou započato. K budově byla přistavěna chladárna, sklady a sociální zařízení. V místech, kde byla požární zbrojnice, vznikla chodbička s vchodem do pohostinství, dveře na WC, malá kuchyňka a vstupní dveře. Bývalá kancelář MNV se rozšířila o polovinu zbrojnice a vznikla vlastní nálevna velká 70 m². Zahájení provozu v novém pohostinství bylo dne 20. 7. 1987. Od roku 1994 je faktickým vlastníkem Obecní úřad, protože Jednotě splácí ročně 50 000 Kč a za stejnou částku hostinec pronajímá.

V hostincích se obvykle prodával i tabák či jiné „kuřivo“, kromě toho povolila obec Josefu Pluskalovi jako válečnému invalidovi v roce 1927 „stavbu budky tabáční“, postavena byla na návsi proti č. 57 vedle transformátoru. Od tohoto data pak zanikly obě předchozí trafiky. Pluskalova trafika byla zděná, přibližně 2,5x2,5 m s komínem a kamny. V pořadí, druhým trafikantem se stal Karel Lukeš, prodával především doma a trafiku vedl přibližně do roku 1941, kdy prodej tabákových výrobků převzal obchod a po válce našli své místo v bývalé trafice skauti. Po jejich odchodu trafika chátrala, kolem roku 1954 zanikla a na jejím místě byla dočasně umístěna mostní váha, dokud družstvo nepostavilo novou v areálu za obcí.

Trafikant Jan Pluskal byl svéráznou postavou, za II. světové války u sebe schovával část pomníku obětem I. světové války s textem, který Němci považovali za závadný a hrozilo mu zničení. Jinak zdarma a o své vůli vysazoval v obci a okolí květiny i stromy a obecně se staral o pořádek.

K práci spojené především s hostinskou živností patřilo i ledování, kdy se v zimě sekal a svážel do ledovny do zásoby led. Z roku 1907 se zachovalo povolení obce „*mlékařům a ostatním živnostníkům, kteří ledu potřebují, vykopat si nádržku na Dolích*“ a to na své náklady. Z roku 1911 je zmínka, že si pro led přijel i hostinský z Příkazu a za led zaplatil 5 K do hasičské pokladny. V roce 1935 poplatek činil 10 Kč.

Blízko k hostinské profesi měli na venkově tradičně řezníci, na č. 25 je ve Střeni roku 1908 uváděn Josef Zdražil, pak zřejmě jeho syn Jan a řeznictví měl i hospodský Karel Červínek.

Obchod Bohumila Červínka převzala roku 1952 prostějovská Budoucnost, později Jednota. Jeho obchod vznikl v roce 1936 přestavbou mlékárny. Po roce 1945 zanikl malý obchod Anežky Kverkové, který přetrval celé období I. republiky.

Když v roce 1959 zemřeli majitelé hostince č. 45 Josef a Božena Žatkovi, bylo rozhodnuto o adaptaci hostince na prodejnu Jednoty, tedy na obchod se smíšeným zbožím. Budova hostince připadla Národnímu výboru, několik let sloužil její sál jako tělocvična základní škole a pro cvičení TJ Sokol. V roce 1967 pak byla prováděna adaptace hostince na prodejnu, zaniklo malé jeviště, dále byl snížen strop sálu, vestavěny místnosti pro sklady, kancelář a pro sociální zařízení. Po provedení venkovních úprav zahajoval obchod své služby 28. října 1967. Prodejna u Červínků byla zrušena a převedena na číslo 45. Vedoucí zůstala i nadále Milada Červínková.

Dům č. 45 se vrátil v restituci majitelce Boženě Hájkové ze Štěpánova, která dům prodala stávající vedoucí prodejny Marii Jahodové. Jahodovi provedli v roce 1994 drobné stavební úpravy, zavedli v části domu nedělní cukrárnu a v adaptacích pokračovali i v dalším roce s výhledem možného prodeje i v 1. poschodí budovy. V letech 1992 a 1993 se o soukromé podnikání v oblasti obchodu pokusili manželé Pluskalovi č. 121. V garáži vlastního domku si upravili obchod, ale protože s profesí neměli žádné zkušenosti, byli nuceni podnikání zanechat.

Jako obuvníci jsou z doby I. republiky doloženi Václav Lón, Jaroslav Hladíš a Vít Mrňka, který udržel živnost nejdéle. Z roku 1924 je uváděn Matouš Šimek, který přestavěl mlát na č. 75 na zámečnickou dílnu. Holičství měl Ferdinand Uvížl, krejčovství Ferdinand Dostál a s ním pracovala i jeho manželka.

V roce 1929 na č. 110 postavil František Hladíš „dílny a sklad na betonové zboží“. Formy na ně koupil od firmy Vaverka z Lipníka a vyráběl pak ve Střeni betonové sloupky do plotu, roury o průměru od 100 do 400 mm, betonové tašky a hřebenáče, na zakázku patky pro plot, soklové tvárnice, koryta pro dobytek a skruže do studní. Dříve ale začal v tomto oboru ve Střeni pod-

nikat „Josef Žatka, zednický mistr a výroba cementového zboží“, jak se uvádí na jeho firemním razítku. Z obou důvodů měl také od obce pronajatou těžbu písku, kdy obci odváděl z každého m³ 5 Kč. V důsledku nebývalé stavební činnosti stoupla v letech 1924 až 1926 těžba písku čtyřikrát na 1 300 m³. Pamětníci ještě v době vydání knihy napočítali skoro 10 jmen zedníků, kteří pracovali v obci nebo okolí a v zimě pracovali v lese. V obci byli také 3 tesaiři.

Pro stavebnictví měla Střeň své bohatství v písku a místu, kde se těžil, se říkalo „okróžek“. Šlo o meandr v řece, kde se postupně nanášel písek a pak se těžil. Pamětníci uvádějí tři. Obecní okroužek nad mostem na levém břehu a na stejném břehu po proudu pod mostem Dostálův. Nad Obecním okroužkem, ale na pravém břehu řeky, se nacházel Žatkův okroužek. Protože byl na opačné straně řeky, těžilo se zde tak, že se do řeky daly dřevěné kozy, zatížily se, na ně přišly fošny a po nich se písek vyvážel na „střeňský břeh“. Pokud se zde těžil písek déle, uvazovaly se kozy směrem proti proudu ocelovým lanem ke kovovému kolíku. Písek se nakládal přímo na vůz a nebo se vyvážel na břeh a sypal do „figury“, aby šlo změřit vytěžené množství. Po roce 1945 začal pomoci korečkového bagru těžit písek J. Sedláček z Unčovic a to nad Žatkovým okroužkem až za Bláznivským mostem. Odtud dopravoval písek úzkokolejnou železnicí s diesellovou lokomotivou na střeňské nádraží a zde jej vagonoval, především pro Ostravsko. Udržel se až do poloviny padesátých let, než Štěrkovny a pískovny otevřely velké pískovny u Chomoutova a u Mohelnice.

Pro Střeň a několik okolních obcí představovaly zvláštní druh obživy květiny z okolních lužních lesů. Největší rozsah měl sběr květin, který se soustřeďoval kolem Františky Sekaninové – dodávala kvítka do Prahy do tržnice především dvěma firmám, Melichnové a Marešové. Zajišťovala tak výdělek – zejména v době krize ve třicátých letech – řadě střeňských rodin. Sousední Pňovice již patřily do okruhu působnosti rodiny Altovy. Květiny se posílaly v ohrabečných koších, vršily se ve vrstvách na sebe a vrch koše se zašival pytlou. Někdy šlo o zvláštní, široké a nízké koše, užívané jen pro transport květin. Nočními vlaky pak putovaly do Prahy. Během roku se tak postupně sbíraly sněženky, bledule, petrklíče a konvalinky. Trhaly se do nůší a doma se vázaly kytičky, jednu kytička objemově reprezentovalo množství, které se sevřelo v hrsti, tedy v prostoru mezi ukazováčkem a palcem. Kytičky se vázaly lýkem a do 20.00 se musely odnést k Františce Sekaninové. Do té doby byly uloženy v různých nádobách s vodou. Kytky se prodávaly na kopy, tedy po 60 kusech. To byla praxe ve třicátých letech. Dobrá a zručná trhačka dokázala dodat 1 až 1 1/2 kopy kytíček. Zásilky do Prahy nechodily pravidelně, většinou obden. Za války se za kytičku platil 1 K, ale ve třicátých letech to bylo podstatně méně. Kromě toho se chodívalo s kytičkami na trh do Olomouce.

Koše uměla plést řada obyvatel Střene, mezi nejznámější košíkáře patřil Josef Vyroubal a od roku 1939 i Jan Friedl, po válce se přijel do Střene

další známý košíkář, Vladimír Vengrin. Pro žádného z nich nebyl výroba košíků hlavním zdrojem příjmů. Na pletení ošatek, trháček a ohrabečnicků, nejčastěji užívaných košů, brali proutí z volně rostoucích vrb, nejčastěji rostoucích „ve škarpách podél trati“. Prutníky se začaly vysazovat až po roce 1945, i když šlo jen o dva malé – jeden vysazený Státními lesy u Březové a druhý, který je dodnes, u štěpánovské hájenky. U Lhoty nad Moravou založil svůj prutník syn Josefa Vyroubala, opět Josef.

Metly, stejně jako košíky, si uměl vyrobit z březového proutí skoro každý z obyvatel Střene, někteří dělali i pro sousedy. Větší počet metel vyráběli ti, od kterých odebíralo metly JZD a nebo továrna ve Lhotě nad Moravou

Zdroje obživy bývaly různé. Nejstarší pamětnice obce, Anna Havlíčková, také vysvětlila hanlivý název pro Střeňáky – žabaři. „Žáby bývaly ve Střeni všude, zvláště v močálech. Nejvíce jich bývalo v Bokalovém. Chudí lidé ze Střene žáby jedli. Kluci žáby chytali, uřezali jim nožky a ze stehýnek stahovali kůži. Stehýnka se uvařila ve vodě, nebo se smažila jako řízky. Bývalo to chutné jako maso kuřecí.“

Sama jako dvanáctiletá nosívala žabí stehýnka po tuctu na niti navlečené na trh do Šternberka. Chodívala tam pochopitelně pěšky. Jako delikatesa se žabí stehýnka dodávaly i do Olomouce. Pamětníci vzpomínají na chudší rodiny, kde kluci nachytali žáby do pytle a otec je pak „upravil“ pro potřeby kupujících. Žáby se mohly chytat jen do 25. března, pak už nebyly „jedlé“.

Na pokraji světa řemesel a živností patřila řada postav a postaviček, které více méně pravidelně navštěvovaly Střeň.

Z oblasti tehdejší Jugoslávie chodívali „bratřkové“, nabízející vše od užitečných drobností až po tretky, před sebou nosili zavěšenou otevřenou skříňku se zbožím. Stejně pravidelně se objevovali dráteníci. Zalepovali nátěstkem (mouka, nejlépe z žitné mouky, měla nejvíce lepku a voda) kamenné hrnce a pak je drátovali. Plechové a smaltované spravovali „plechovou latou“, kterou upevnili měděným nýtkem. Než jej roztloukli, dali i pod něj nátěstek. Podle pamětníků se takové hrnce daly používat jen na ohřívání a mírnější vaření. Jezdívají od Čadce, ve Střeni přespávali u Coufalů, mívali stálé štace a často časem vystřídal starého dráteníka jeho syn.

K cizím řemeslníkům patřil i dělník litovelského sklenáře, který obcházel vesnice a nabízel své služby. Týkaly se třeba chlívů, kde byla zasklená, napevno osazená mříž.

Z okolí Měrotína a Mladče jezdívají prodávat s koňskými potahy „hole a latě“, tyčovinu z jehličnanů o průměru 10–12 cm a délce kolem 4 m, vhodnou na opravu plotů. Jezdívají ještě krátce po válce. Jejich vyvolávání „hole, latě“ parodovali k nelibosti obchodníků střeňští kluci jako „holé gatě“. Od Mladče se vozily i dřevěné žebříky, ze stejné oblasti přijížděli i vápeníci, kteří své zboží vyvolávali typickým „óp“. Vápno vážili na vozech na mincích.

Od Moravičan jezdívají kolomazníci. Zvláštní kastou bývali i „skleničkáři“, kteří prodávali drogistické zboží, nosili je v koších a ty na hlavě. Z Lpinky chodili sítaři a z Písařova se svými výrobky pak kartáčníci.

Drobní prodejci chodili i s bílým práškem na nádobí a asi jednou ročně zaznělo obcí volání „kosti, hadry a kůže“, které ohlašovalo dalšího podomního obchodníka, který je vykupoval.

Do světa obchodníků patřil i Marek ze Rtyně z Podkrkonoší, který nosil vzorníky a nabízel vzorky textilu na ložní prádlo. K drobným obchodníkům patřila i handlířka z Olomouce, která chodila do Střene pro vajíčka. Měla nůži a v ní velký koš.

MLÉKÁRNA VE STŘENI

Největším podnikem ve Střeni, pokud není počítána správa velkostatku, zůstávala po řadu let zdejší mlékárna Mlékařského družstva pro Střeň a Lhotu, ustaveného 15. srpna 1903, do rejstříku pak bylo zapsáno 19. září a stavbou mlékárny pověřilo příkazského stavitele Josefa Bracha, který byl v tomto oboru největší autoritou. Stavbu předal k užívání 10. 10. 1904 a v uvedeném roce měla mlékárna 78 členů, přibližně stejný počet se udržoval do I. světové války, která svými důsledky nepříznivě ovlivnila další vývoj prvního střeňského družstevního podniku.

V roce 1903 se ředitelem mlékárny se stal Antonín Korhoň, předsedou Mlékařského družstva Antonín Tymich ze Lhoty. Členem se mohl stát každý, kdo si koupil alespoň jeden družstevní podíl za 20 Kč a to člena zavazovalo dodat každý rok od 700 do 1 500 l mléka, pokud by chtěl dodat víc, musel si koupit další podíly.

Pravděpodobně koncem války přestala mlékárna zpracovávat mléko, o její zprovoznění se pak v roce 1923 pokusil zdejší občan Petr Malý a to zřejmě nadvakrát, podruhé roku 1928. Rokem 1930 ale jako nájemce skončil a s ním i provoz mlékárny, kterou se pak pokusil uvést do chodu Jaroslav Pospíšil z Příkaz v roce 1933, ale velká část střeňských rolníků nevypověděla včas dohody s mlékárnou v Pňovicích a tak dodávky pro nového nájemce byly

nižší, než očekával a téhož roku s provozem v mlékárně skončil. Kromě toho se zde projevila konkurence starší a zaběhnutější mlékárny v Pňovicích, která měla pestřejší počet výrobků, zejména sýrů. I ze střeňské mlékárny je z roku 1907 zmínka o sýrařovi, ale není z ní jasné, jaké sýry vyráběl.

Do střeňské mlékárny si vozil mléko každý sám, do pňovické jezdil – a to i pro Lhotu – s koňským spřežením Josef Helekal. U každé konve měl i lístek, co si přeje dodavatel mléka přivést z mlékárny, tedy syrovátku, máslo nebo tvaroh. Pňovická mlékárna pracovala až do otevření Olmy. Sběrna mléka bývala v místech Pluskalovy trafiky, po adaptaci Kubačkovy stodoly na krávin se přesunula tam.

Díky pamětníkům se zachovala zpráva, že o koupi uprázdňené budovy projevil zájem střeňský rodák, páter Josef Gargela, v té době farář v Praze–Strašnicích, který chtěl mlékárnu přestavět na kostelík pro místní věřící. Nejstarší občanka F. Coufalová tuto skutečnost potvrdila. Neznala sice cenu, za kterou měla být budova prodána, ale P. Gargelovi chybělo údajně 500 Kčs. Pro tuto částku se tedy s družstevníky rozešel.

V roce 1938 byla bývalá mlékárna prodána Bohumilu Červínkovi, který ji nástavbou a přístavbou adaptoval na prodejnu se smíšeným zbožím a byt. Od roku 1952 převzalo prodejnu LSD Jednota. Po adaptaci budovy č. 45 (dříve hostinec Josefa Žatky), kam byla prodejna Jednoty přemístěna, slouží dům č. 78 – bývalá mlékárna – rodině majitele a ztratila charakter budovy veřejné.

SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ

Doškové střechy patřily k nejčastějším příčinám požárů a jejich nebezpečí vedlo obec k tomu, že pravidelně ve svých účtech na jednotlivé roky počítala s částkou na vylepšení hasičských pomůcek. První doklad je z roku 1884, ale tradice je mnohem starší. O rok později obdržela Střeň úřední cestou výzvu, aby založila hasičský sbor a nebo se ke stejnému účelu spojila s jinou obcí. Střeň se přihlásila k Náklu a na dosavadní svépomocné podobě hašení požárů se mnoho nezměnilo. K prevenci proti nebezpečí požárů patřila i blíže neurčená „pojistka proti ohni“. Její placení ze strany obce je doloženo od roku 1883.

Na schůzi obecního výboru 26. 5. 1889 „bylo usneseno, aby pan Gargela, starosta, vyhledal 16 mužů, kteří by vlastnoručním podpisem se zavázali státi se členy hasičského spolku.“ Zároveň podala obec žádost na zemský výbor „o příspěvek na stříkač a výzbroj“. Přesné datum založení není tedy zcela jasné, ale lze za ně považovat rok 1889 a to 18. srpen, kdy byly odsouhlaseny stanovy. Obec přispívala svému sboru pravidelně a hradila, jak bývalo obvyklé, i pronájem koňského spřežení na dovoz stříkačky k požáru, v roce 1894 to činilo 5 zlatých ročně. Deset let po svém založení měl sbor ve svém inventáři „čtyřkolovou vozní stříkačku se 100 metry hadic, střechový žebř, 21 sekerek, dlouhý žebř, různé lopaty a háky, provazy, vše v úhrnné hodnotě 1 300 zlatých“. Souhrnná cena se týkala drobného inventáře mimo stříkačky.

Deset let po vzniku sboru měla obec 62 domů, z toho „14 kryto kamenem (břidlicí), 5 šindelem a 43 dochem (slámou)“. Menšící se počet slaměných střech snižoval stále více i nebezpečí požáru, ale Sbor dobrovolných hasičů ve Střeni pomáhal svým spoluobčanům i při druhém nebezpečí, které obec ohrožovalo, při povodních. Stavění protipovodňových hlídek je doloženo při všech větších i menších povodních. V roce 1941 zakoupila obec pro svůj sbor do protipovodňové výbavy loďku. O některých povodních se dochovaly bližší údaje.

V roce 1920, 14. ledna, šel proud vody mezi školou a budovou lesní správy a v níže položených domech se dostal až do bytů. O 10 let později, po deštivém podzimu, se zvýšila hladina Moravy o 180 cm a 28. 10. přetekla silnici a vnikla mezi domy č. 9 a č. 10 do vsi. Hasiči troubili poplach v 23.00, voda byla u školy a zaplavila silnici k nádraží, dobová zpráva pak uvádí celkem 51 domů „dotčených vodou“, z toho 21 částečně nebo úplně vyklizených. Po skončení scelování obepínala obec mohutná hráz a autoři scelování byli přesvědčeni o tom, že „občasné záplavy řeky Moravy, těžce postihující celý katastr, byly zneškodněny“, ale jejich předpoklad byl chybný.

V roce 1938, 2. 9., se protrhla hráz v Bahnech v šířce 56 metrů a voda zaplavila prostor od železnice po školu, celkem 62 domů, některé až do výše 50 cm. Nejstarší zpráva o velké vodě a nebo jejím nebezpečí je z roku 1903, kdy Střeň žádala vojsko o rozstřílení ker v rameni Moravy mezi Střeni a Lhotou. Zajímavý údaj souvisí se stavbou mlékárny ve Střeni roku 1904, kdy výška jejího dvora je uváděna 50 cm nad hladinou „nejvyšší známé povodně“.

Jak bývalo i dříve zvykem, sbor pomáhal i v okolních obcích, například roku 1932 při požárech na Březové a v Hynkově. O původní hasičské stříkačce se žádné údaje nedochovaly. Víme jen, že roku 1938 zakoupila obec pro svůj sbor novou za částku 22 000 Kč.

Vedle největšího požáru v roce 1906 se dochovala řada zmínek i o požárech menších. Víme, že v prvních deseti letech trvání sbor vyjel k pěti požárům, není zřejmé, zda i mimo obec. Roku 1906, 14. 8., vyhořel hostinec Karla Červínka č. 13, v roce 1926 zapálil blesk domek Josefa Opletala č. 92, roku 1930, dne 9. dubna, vyhořela stodola Jaroslava Navrátila u č. 5, v roce

1958 střecha domu č. 100 Floriána Vaci a roku 1972, 13. 11., střecha domu č. 94 Aloise Kainara.

Velký požár přinesly i osvobozovací boje v roce 1945, kdy vyhořely domy Marie Konečné č. 9, Jana Hradila č. 10, Františka Mojžíše č. 12, Josefa Coufala č. 14, Eduarda Škopa č. 28, Eleonory Opletalové číslo 50 a dva domky u školy – Marie Lónové a Františka Lóna – v místech, kde dnes stojí pomník Rudé armády.

V čele hasičského sboru stáli postupně:

- 1889 – 1899 *František Vaněk*, správce školy
- 1899 – 1909 *František Běhal*, knížecí hajný, č. 64
- 1910 – 1922 *Jan Gargela*, rolník, č. 17
- 1923 – 1926 *Martin Zdražil*, rolník, č. 46
- 1927 – 1930 *Josef Navrátil*, rolník, č. 4
- 1931 – 1932 *František Hladiš*, stavbyvedoucí, č. 110
- 1932 – 1951 *Jan Dohnal*, rolník, č. 13
- 1951 – 1957 *Alois Uvízl*, slevač, č. 103
- 1957 – 1960 *Jaroslav Pospíšil*, zámečnický, č. 129
- 1960 – 1962 *Václav Zdražil*, člen JZD, č. 45
- 1962 – 1986 *František Kamínek*, strojvedoucí ČSD, č. 139
- 1986 – *Miroslav Uvízl*, zaměstnanec ČSD, č. 120

V roce 1889 při založení sboru dobrovolných hasičů zřejmě byla postavena v Dědině první požární zbrojnice. Zachovalé fotografie dokládají, že stávala před Navrátilovým č. 4 na úrovni kapličky s vraty obrácenými ke Lhotě. Zbrojnice byla malá a nízká a požadavkům brzy nevyhovovala.

Po II. světové válce bylo proto uvažováno o postavení nové požární zbrojnice na stejném místě. Jsou zachovány plány stavitele Floriána Dohnala z Nákla a uchovány v archivu kroniky obce s datem prosince r. 1947. Nová požární zbrojnice měla mít všechny náležitosti – jako zbrojnici, sklad, místnost pro výstroj a sociální zařízení. V poschodí měla být spolková místnost. Dřív než bylo se stavbou započato, rozhodl MNV za předsednictví Radomíra Opletala, že bude postavena budova MNV a tam bude i místo pro požární zbrojnici. To se také stalo a od roku 1950 sloužila nová požární zbrojnice svému účelu. Stará původní zbrojnice byla zbořena.

Ani tento stav, jak se ukázalo, nebyl konečný. V roce 1983 bylo rozhodnuto o adaptaci přízemní budovy NV na pohostinství. Od roku 1985 je zbrojnice umístěna v části kulturního domu, zvané kulisárna nebo sklad materiálu s vraty do hlavní ulice.

POŽÁR V ROCE 1906

Největší požár, který je ve Střeni doložen, vypukl 28. června roku 1906 v č. 36 na Trávníku a zavinilo jej svou neopatrností čtyřleté dítě. Jak k tomu došlo již kronika neuvádí, ale věcně dodává, že za obět ohni padlo 28 domů „té největší chudiny, na pokraj největší bídý přivedl 30 rodin“. Požáru podlely domy č. 20–36, 38, 39, 40, 42, 44, 48, 54, 55, 56, 61 a 68. Celková škoda se odhadovala na 38 000 K, na pojistném dostali občané 14 000 K a sbírkami 13 500, kromě toho jim správa velkostatku dovolila na svých pozemcích těžit zdarma hlínu na vepřovice a zdění, dostali i další hmotnou pomoc, „tedy stravu, šatstvo, píci a povozy na stavbu“. Požár se dotkl každé rodiny jinak. Nejlépe na tom byli pojištění, tedy asi dvě třetiny domů, zde se výše pojistky pohybovala od jedné do tří čtvrtin škod. Na druhé straně ale na dvou třetinách domů vázl zapsaný dluh v rozpětí 500–2 000 K, tedy poměrně značná částka, kterou musel dlužník splácet. Po požáru se snažila obec dohodnout s pohořelými a dala vyměřit nově uliční čáry a chtěla tak změnit celkový vzhled a uspořádání domů, ale obyvatelé Trávníku s tím nesouhlasili a stavěli nové domy na původních místech.

OSTATNÍ SPOLKY

V roce 1923 založila tehdy nejsilnější politická strana v obci, sociálně demokratická, Dělnickou tělovýchovnou jednotu (DTJ), cvičovala na hřišti v lese U věže a také v sále hostince u Žatků, kde se konávala i veřejná vystoupení. U Žatků měla DTJ i své poměrně skromné vybavení: bradla, dřevěný kůň, žiněnky. Jako cvičitelé DTJ byli nejznámější bratři Jaroslav a František Opletalovi, Bohumil Bursa, Cecilie Hutová (Doležalová), Ludmila Hladišová (Hexmanová) a Vlasta Opletalová (Žatková). V roce 1924 dostala DTJ od obce nabídku na bezplatný pronájem 15 arů na hřiště, ale využila nakonec výhodnější nabídky lesní správy a vybudovala si hřiště na pozemku „nade vsí u obrázku“. Jediným doloženým starostou DTJ je z roku 1938 stolař Jan Vychodil a ze stejné doby náčelníkem Vincenc Rybář.

Ve stejném roce, kdy vznikla DTJ, si i druhá silná politická strana ve Střeni, lidová, založila svůj tělovýchovný spolek, Orla. Cvičival na dvoře nebo na humně u Navrátilů č. 4, k jeho majetku patřila hrazda a kruhy, které se zavěšovaly na trám. Veřejná vystoupení míval Orel v hostinci u Červinků, doložená je i slavnost na zahradě u Coufalů. Ke cvičitelům patřili bratři Josef a Bedřich Vyroubalovi, Božena Utíkalová (Vrbková) a Marie Kopečná z Nákla, ze Střeně pak Božena Vacová (Malá) a Božena Zdražilová (Pospíšilová).

Oba spolky se podílely i na kulturním a společenském životě obce, zejména ochotnickým divadlem a tanečními zábavami. Oba skončily svoji činnost na počátku II. světové války. Společně se snažily v roce 1924 o postavení obecního domu ve Střeni, kde by se našlo místo i na tělovýchovu a kulturu, ale ztroskotaly na nedostatku peněz v obecní pokladně.

V roce 1934 se konala na Střeni ustavující valná hromada Domoviny, předsedou se stal Stanislav Dohnal z č. 13 a působila v obci až do roku 1942, v letech 1932–1939 je uváděna v obci i Odborová jednota zemědělských a lesnických zaměstnanců. Domovina se aktivně podílela na přidělech pozemků střeňským rolníkům v době pozemkové reformy. Šlo přibližně o 20 hektarů v lese v Nadevsi, které se ale napřed musely vykloučit.

Po skončení války, kdy došlo v celé republice k sjednocování tělovýchovy, vznikla roku 1950 ve Střeni TJ Sokol. Jako cvičitelé zde působili Jiřina Olšanová, Božetěch Vaca a Ludmila Weiserová, ale hybným motorem činnosti a hlavní zásluhy o založení měli manželé Anna a Miloslav Tomáškoví a po jejich odchodu z obce postupně zájem o cvičení slábl. V rámci Sokola ale vznikl v roce 1958 oddíl kopané, který od té doby hraje okresní přebor a využívá pěkné hřiště u lesa. Základ k jeho zbudování položili po roce 1945 členové Svazu mládeže ze Střeně, kteří získali pozemek do nájmu od lesní správy. Nahradilo tak původní u lesa u Věže. K nejvýznamnějším trenérům a funkcionářům fotbalového oddílu patřili nebo patří Karel Weisera, Jan Marušák, Stanislav Tichý. Nejúspěšnějším fotbalistou se stal Radoslav Opletal, který hrál za Litovel. Kuriózní zpráva je z roku 1933, kdy střeňský občan Vladimír Obranský zranil při kopané spoluhráče, případ se dostal až před soud, který odsoudil viníka k úhradě útrat, bolestného a navíc dostal na dva roky zákaz hrát kopanou. Byl to dle dobového tisku první a možná i poslední podobný rozsudek, který byl v československém soudem vyneseno. Oblíbeným zimním sportem se stal hokej. Jeho tradice začala zřejmě v roce 1934, kdy DTJ Střeně dostal od obce k bezplatnému používání rybníček na Trávníku na kluziště, druhý rybníček byl ponechán hostinským na sekání ledu. Obec měla i vlastní družstvo, později pak řada sportovců hrála za hynkovský oddíl. Z původních tradice TJ Sokol se pak nejlépe udržel aerobik a rekreační gymnastika. K dlouholetým významným funkcionářům Sokola patří Bohumil Červínek.

Rekreačním sportem či spíše společenskou záležitostí bývala utkání v kuželkách obou hostinců, u Žatků i u Červinků. Někdy příliš rušný společenský život nešlo zvládnout a tak roku 1929 vydala obec zákaz konání tanečních zábav, dokud se nevyšetří rvačka z předchozí zábavy.

Nejstarším zástupcem spolkového života ve Střeni se stal v roce 1881 Čtenářský spolek, ale ani o něm, ani o jeho nástupkyni, místní organizaci Národní jednoty z roku 1906, se nedochovaly žádné bližší údaje. Jen jejich původní knihovnu převzala roku 1919 nově zřízená knihovna obecní.

Na besedě s pamětníky všichni potvrdili, že divadla se ve Střeni hrávala jednou nebo dvakrát ročně a představení nacvičovali buď DTJ nebo Orel, první v hostinci u Žatků, druzí u Červinků. Divadlo se hrávalo i na hřišti v lese. U DTJ patřili k hlavním organizátorům Alois Frébort, Stanislav Bursa a František Loutocký, u Orla Josef Staroščík a František Lón. Nejoblíbenějšími herci, které pamětníci uvedli, byli Stanislav Bursa, Josef Františka, Josef Staroščík, Jaroslav Pospíšil, Radoslav Opletal, Alois Uvízl, Josef Pfof, z ženské části pak paní Riegrová, Alena Dušková, sestry Opletalovy, tedy Vlasta (Žatková) a Františka (Pechová), sestry Lónovy – Bohuslava (Kočí) a Marie (Zatloukalová), sestry Surmovy – Ludmila (Prosická) a Alena (Kovářová), Vlasta Švarcová (Opletalová), Marie Dopitová a Ludmila Součková. Tituly divadelních her si ale pamětníci nevzpomínali a tak prvním doloženým názvem podle fotografie je z roku 1939 je *Márinka ze staré myslivny* a o dva roky později další hra *Bejvávalo*. První z nich měla i úspěšnou reprízu v přírodním divadle U věže, kde hrál i nadšený ochotník Alois Uvízl, v noci téhož dne, aniž se s někým rozloučil, odešel se svým přítelem Václavem Obšilem z Pňovic přes Polsko do zahraničí, vstoupil do československé armády a jako letec padl v Anglii.

Ochotnické divadlo pokračovalo i po válce, v roce 1951 nastudoval Václav Černý, profesionální režisér, *Naše furianty*. Václav Černý měl po roce 1948 z politických důvodů zakázané divadlo a pracoval jako dělník v Milu, zařazený do pracovní skupiny Jaroslava Pospíšila, ochotníka ze Střeně a tak se i dohodli na spolupráci, která pokračovala až do roku 1954, kdy v obci ochotníci uvedli *O rozmazlené Pamele*, *Divotvorný klobouk*, *Ženský zákon*, ale tradice pokračovala i v dalších letech. V roce 1956 *Jedenácté přikázání*, *Děvče z předměstí*, *Zajíček Hrdopýšek* a v hanáckých krojích hrané *Přástky*, o rok později o *Zlaté nitě*, v roce 1960 *Slovo má babička* a roku 1962 *Chudák manžel* a *Dům na předměstí*, poslední divadlo z roku 1966 bylo *O králi Žroutovi*. Nejčastěji režírovali představení Božetěch Vaca a Rostislav Hladiš, dílem Jaroslav Pospíšil.

V době řídicího Karla Lýska se hrávalo ve Střeni loutkové divadlo a po válce načas jeho tradici obnovili členové Svazu mládeže. Po válce se již nepodařilo obnovit tradici kácení májů, přečkal jen sporadicky pořádaný masopustní průvod.

S příchodem Božetěcha Vaci se ustavila v obci Osvětová beseda a s ní začalo pravidelné promítání filmů, předtím se chodívalo do kina do Nákla nebo Pňovic. Zájem o promítání se příznivě projevil i na vstupném a Občanská beseda se obešla bez dotací od Místního národního výboru, z výtěžku se zakoupily do sálu u Žatků nové židle a nahradily původní lavice bez opěra-

del, dále došlo k zakoupení promítacího přístroje, gramofonu, magnetofonu, reflektorů pro jeviště, vylepšení kulis, reprodukčního zařízení a od roku 1964 měla Osvětová beseda i svůj klavír – křídlo. V rámci Osvětové besedy vznikl i smíšený pěvecký sbor, který zpíval nejen ve Střeni, ale i v okolních obcích. Při otevírání kulturního domu v roce 1964 vystupovalo celkem 80 střeňských zpěváků a ochotníků. Činnost Osvětové besedy v mnohém mohla navázat na úspěšnou a aktivní činnost členů Svazu mládeže ve Střeni po roce 1945, kde vynikali především kytarista Miloslav Závodný, dále Jarmila Sedláčková a Rostislav Hladiš. Do početné skupiny aktivit Osvětové besedy patřily v padesátých letech i přednášky, konalo se jich i deset ročně. Pro společenský život a zejména pro praktické kurzy od vaření přes pletení, šití či zájezdy měl značný význam dohlížecí výbor Jednoty ve Střeni. Stále významnější roli ve společenském a kulturním životě obce měla podpora ze strany JZD. Obecně oblíbené bývaly výstavy místních „dovedných rukou“, místních malířů a kroniky.

K pravidelným tradičním a velkým slavnostem na hřišti v lese patřily květnové oslavy osvobození a celá obec se pravidelně podílela i na oblíbených benátských nocích, letních karnevalech na břehu Moravy.

Na počátku šedesátých let měli v obci svazáci svoji rytmickou skupinu, starší muzikanti hrávali v orchestru v Nákle a ve Střeni cvičovalo pravidelně smyčcové kvarteto ve složení Jaroslav Olbert, Božetěch Vaca, Radomír Filipovič a Milan Doležel, alternoval Jiří Réda. Nejoblíbenější skladbou bývala Mozartova *Malá noční hudba*. Mimořádný úspěch mělo ve Střeni vystoupení orchestru učitelů olomouckého okresu, hráli v něm i Rostislav Filipovič a Božetěch Vaca ze Střene. Tradice vztahu hudby a školy obnovil v letech 1986–1993 Jan Tetera, který své žáky učil zdarma hře na zobcovou flétnu.

Obecně se ale společenský život v obci výrazně oslabil, skončila tradice ochotnického divadla, pak i promítání filmů, kdysi velké oslavy osvobození jsou skromné a za účasti těch nejstarších. Světlym bodem v oslabeném společenském životě obce, který je bohužel jevem obecným, je od roku 1990 činnost zdejšího seniorského klubu. Jeho vznik je spojený s rokem 1990. I když využívá zázemí poskytované obcí a dílem získal podporu na některé akce i z obecního rozpočtu, hradí si převážnou většinu výdajů členové ze svých prostředků a příspěvků. Scházejí se – kromě doby prázdnin – jednou týdně a kromě vlastního programu pro své členy se aktivně zapojili i do společných akcí seniorského klubu v ostatních obcích, aktivní jsou i ve veřejném životě obce. Seniorský klub má přes 40 členů a obvykle dvě třetiny se účastní jeho akcí.

Dnes jsou ve Střeni jednak spolky politické, tedy KDU – ČSL, KSČM a ČSNS, dále pak Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, ČČK.

Zvláštností ve společenském životě Střene býval „Ostrůvek“ u Moravy, tedy ostroh vybíhající do řeky, oblíbené výletní místo dospělých i mládeže, chodívali sem i žáci na konci školního roku, kluci zde měli na vrbě udělané sluneční hodiny, hrávalo se zde i divadlo.

ŠKOLSTVÍ VE STŘENI

Školní budova byla v obci vystavěna roku 1881 a první učitel i řídící učitel v jedné osobě František Vaněk zajímavě zachytil historii spojenou se zřízením školy.

„Chudobní osadníci nemajíce školy vlastní posílali děti své do Nákla hodinu vzdáleného. Vzdálenost školy, různé živelní překážky, chudoba a nerozum rodičů byl příčinou, že děti nepravdělně do školy chodily, ba mnohé ani veleprospěšného vyučování nepoznaly. Ký div, že klesání na vzdělanosti stávalo se čím dále tím očividnější, občané začali poznávat, že Střeni škola v Nákle neprospěje.

Uznavše, že musí se nějaká náprava u věci státi, prohlédavší občané zjednávali rozmluvami podporu myšlenky své: zříditi vlastní školu ve Střeni.

Než však došlo ke skutkům, vyskytla se jiná myšlenka. Před mnoha lety založil jistý farář v Nákle, uznavše to prospěšným a důležitým býti, peněžní fond kolem 600 zlatých, který se má v čas potřeby obrátiti na zřízení školy na Lhotě pro osadu Střeň, Lhotu, Hynkov a Březovou. Z této skupiny osad však hned roku 1870 vystoupilo Březové připojivši se k Hunčovicím.

Počalo tedy vyjednávání mezi obcemi mimo Březové. Vyjednávání to však vzalo za své, když jistí předáci z Hynkova a ze Lhoty, strhnuvše sebou i ostatní osadníky, proti tak důležitému podniku se postavili. Takto odkázání jsou sami na sebe, Střeňáci uchopili se zamýšlené záležitosti sami. V provedení již pak velikých zásluh zjednal si pan Josef Zucker, místní lesník a slavný obecní výbor sestávající se z občanů následujících:

Zdražil Josef, starosta, Hradil František, Gargela František, Svozil Josef, Coufal František, Malý Jan, Spurný František. Dva členové bývali na Lhotě. Představenstvo vyslechnuvši vůli a tužbu obyvatelstva, podalo na c. k. zemskou školní radu žádost o zřízení jednotřídní národní školy s vyučovací řečí českou. Žádané příznivé vyřízení dostalo vys. výnosem ze dne 15. dubna 1879 č. 2399 a následujícího roku přikročeno ke stavbě.

Svolaná valná hromada občanů zvolila 13. června 1880 stavební odbor, v němž zasedali: Josef Zucker, jako předseda, František Gargela, jako pokladník a občané: František Hradil, Josef Zdražil a František Vaněk. Zde budiž podotknuto, že tuto stavbu dle plánů schválených c. k. okresním hejtmanstvím v Litovli ze dne 10. září 1880 č. 157 provedl Ignác Utikal, zednický mistr z Křelova. Hned na jaře roku 1881 dne 28. března, dostal se sem za učitele František Vaněk, potvrzen byv příslušnými úřady. Začalo tedy vyučování na střeňské škole 28. března 1881.“

Z protokolů o schůzích obecního zastupitelstva víme, že škola byla zaplácena po dvanácti letech. Z roku 1908 je zápis v kronice, zachycující další změny:

„*Dosavadní jednotřídní škola začala býti stále rostoucímu počtu žáků těsná, ve třídě bývalo až 100 žáků a proto začala letos akce směřující ku rozšíření dosavadní jednotřídky na školu dvojtřídní. Obec přikoupila pozemek sousedící se školou od Františka Starošíka a dala zhotovit náskres přístavby od zednického mistra Štěpána Langa ze Štěpánova. Ve výstavním odboru byli: Karel Červínek, František Hradil, Karel Kubáček a Josef Kopečný. Stavbu prováděl zednický mistr Alois Keral z Libuše. Správce školy bydlel v době stavby v hostinci Terezie Uvázlové a vařil v tehdejší obecní kanceláři. Ta bývala po postavení školy často ve školní budově. Současně s rozšířením školy byla rozšířena i školní zahrada, oplocena vpředu vkusným drátěným plotem a do nové třídy pořízen nový školní nábytek.*

Stavitel odevzdal přístavbu a vlastně celou školní budovu dne 24. října 1909. Škola byla rozšířena na dvojtřídní a nadučitelem se stal dosavadní správce školy František Vaněk. Celkový náklad na přístavbu školy stanoven ve schůzi obecního zastupitelstva dne 14. 12. 1910 na 27 163, 99 K. Obnos byl vypůjčen od záložny v Nákle a splácel se v ročních splátkách. Na druhé učitelské místo byla ustavena učitelka Eva Beránková, která nastoupila službu 21. února 1910.“

V průběhu let docházelo k dílčím větším i menším stavebním úpravám jednak v rámci údržby, ale i modernizace. V letech 1930–1936 byla vyměněna všechna původní okna v části budovy postavené v roce 1881, pak následovaly oprava venkovní fasády včetně nové malby (1961), místo kasárensky zelené dostala škola svěží žlutý šat. Práce provedli místní zedníci a brigádnicky rodiče; po položení parket ve třídách a odstranění stupínek (1962) byla ve škola obnovena školní stravnice (1971) a umístěna v bytě ředitele. Stravnice měla škola v předchozích letech, 1951–1957. Z dalších prací se jednalo o výměnu střešní krytiny (1973, místo těžké břidlice lehký pozink), vybudován nový septik brigádami rodičů a pro větší bezpečnost před školou zřízen chodník a plot od silnice posunut o přibližně tři metry. V roce 1975 došlo ke generální opravě elektroinstalace v celé škole, o tři roky později byly všechny podlahy v místnostech pokryty PVC, v roce 1980 byly přistavěny dvě místnosti mateřské školy a v dalším roce provedena fasáda – vše brigádnicky. Pak následovala instalace ústředního topení (1983), kdy kotelna vznikla z bývalých školních chlívů, které v letech 1979 až 1982 sloužily jako malá, ale účelná pionýrská klubovna. V roce 1989 byl proveden nátěr střešní krytiny a kolem dvora byl brigádnicky vybudován plot, v roce 1991 vyměněna všechna okna a tak se zároveň dělala i nová fasáda.

28. března 1981 si škola připomněla sté výročí a výroční rok provázely drobné výstavy a články v okresním tisku, vyvrcholením se staly vlastní oslavy ve dnech 29.–30. srpna v budově školy. O průběh oslav se starala pracovní skupina (Vaca, Pluskalová, Opletal, Hladiš, Frantíková, Kubíčková a předsedové SRPŠ obou škol) a díky pečlivé přípravě zanechaly oslavy hluboký dojem. Přispěla k tomu i účast bývalých žáků šesti ročníků 1919–1924,

kterých přijelo celkem 35. Ve dny oslav je vítala výstavka dětských prací, moderních pomůcek pro výuku, starých fotografií Střeně, kroniky a pamětních knih. Výstavu navštívilo celkem 328 občanů a oslavy víc jak 200.

Početná je i skupina řídících učitelů (později ředitelů) a učitelů, kteří se po dobu více jak 100 let ve Střeni vystřídali. František Vaněk v letech 1881–1920, celkem 39 roků, stál u vzniku čtenářského i hasičského spolku, byl tedy, jako u většiny vynikajících vesnických učitelů bylo zvykem, hybným duchem kulturního a společenského života v obci. Po zřízení dvojtřídky zde krátce, od 21. 2. do 30. 6. 1910 působila Eva Beránková, kterou vystřídal na skoro 19 let Josef Rieger. Druhým řídícím učitelem se stal Karel Lýsek, vynikající kronikář obce, spoluzakladatel pěveckého sboru Moravských učitelů, kde pracoval jako pokladník, ve Střeni působil celkem 18 let. Do roku 1930 spolu s ním učil Josef Rieger, kterého 1. února vystřídal František Loutocký, vynikající učitel, malíř, ochotnický režisér a muzikant. Po něm nastoupila Miroslava Štaffová.

Po Karlu Lýskovi nastoupil Rudolf Dvíže, který se za okupace přihlásil k Němcům a stal se na Litovelsku postrachem nejen učitelů. Do Střeně přišel 1. 9. 1938, brzy se stal i starostou obce a za svůj postoj k Němcům dostal místo ředitele měšťanky v Litovli. Bydlel ale dál ve Střeni a správu školy měli na starosti učitelé, kterých se během okupace vystřídalo několik. Po válce Rudolf Dvíže uprchl s německými vojáky, byl ale dopaden a odsouzen.

Rafael Winter, kterého R. Dvíže udal a byl vězněn v koncentračním táboře, dále Miroslava Bergerová 1. 9.–30. 11. 1941, Karel Klein 1. 12.–31. 12. 1941 a František Nevím od 1. 1. 1942 do 30. 6. 1943.

Krátce na škole působila znova Miloslava Štaffová a Emilie Hudečková. Z učitelů to byl Lubomír Kadlec. Půl roku měl pověření ke správě školy Jan Krystek, učitel z Pňovic, s ním byla od 1. 5. 1944 na škole učitelka Sylva Stravová. 14. 2. 1944 byl pověřen správou školy ve Střeni Josef Odstrčilík, Jan Krystek se vrátil do Pňovic, kam jej následoval v březnu 1945 Josef Odstrčilík a vedením školy byla pověřena Sylva Stravová, nově ustanoveným učitelem se stal Miroslav Stehlík.

Před příchodem fronty 9. 4. 1945 došlo k vyklizení školy, kterou obsadilo německé vojsko, po osvobození a nezbytných opravách se škola 22. 5. 1945 vrátila svému poslání. Novým řídícím učitelem se stal František Škop, rodák z Červenky, který naposledy učil v Dubčanech. Do 30. 6. působila ve škole Sylva Stravová a téhož roku, 1. 9., nastoupil František Jaroň, který zde působil do konce školního roku 1948–1949. K 1. 9. 1949 byla škola přeměněna na jednotřídní, i když zde bylo zapsáno 45 dětí. Františka Škopa první den školního roku 1951–1952 vystřídal Božetěch Vaca. Po krátkém působení Heleny Polákové v roce 1952 nastoupila v následujícím roce Marie Kubíčková, která zůstala na škole 16 let až do roku 1968, kdy ji k 1. 9. vystřídala Marie Filipičová, rozená Strnadová, která na škole zůstala skoro 15 let – do roku 1983 – kdy ji vystřídala Jiřina Chalská a ta se také stala téhož roku ře-

ditelkou školy, kdy vystřídal Božetěcha Vacu, který po 31 letech odešel do důchodu. Působila na škole 5 roků, spolu s ní zde byly Zuzana Hlídková od 1. 9. 1983 do 30. 6. 1985, od 1. 9. 1985 do 30. 6. 1986 zde učila Jana Lesáková, provdaná Jílková, po které nastoupil Jan Tetera v době od 1. 9. 1986 do 30. 6. 1993. Poslední ředitelkou školy se stala Marie Novotná, která nastoupila 1. 8. 1988, Jana Teteru vystřídal 1. 9. 1993 Lenka Tozziová z Olomouce, dnes ředitelka střeňské školy.

V roce 1988 vznikla u střeňské školy školní družina, kde se postupně vystřídaly Pavlína Chládková ze Štěpánova, od 1. 9. 1990 Marcela Pařalová z Olomouce, od 25. 2. 1991 Eva Velíšková z Olomouce, od 1. 2. 1992 Jiřina Kotková z Olomouce, od 1. 9. téhož roku Pavlína Javůrková z Olomouce, od 1. 9. 1993 pak Josefa Žváčková z Nákla.

MATEŘSKÁ ŠKOLA VE STŘENI

Historie mateřské školy ve Střeni předcházela krátká epizoda z doby druhé světové války, kdy ale měla mateřská školka nevyhovující umístění a nezáměr rodičů se stal dalším důvodem jejího zániku.

V roce 1949 se střeňská škola změnila na jednotřídní, navíc se odstěhoval učitel Jaroň a tak se uvolnila zadní část školní budovy. O zřízení školky usiloval Místní národní výbor a díky tomu, že v obci vzniklo Jednotné zemědělské družstvo, podpořil Okresní národní výbor v Litovli zřízení školky s celodenním režimem.

Prvními zaměstnanci se staly Libuše Langová ze Sobáčova a Ludmila Uvázlová ze Střeně, jako kuchařka nastoupila Ludmila Fialová ze Střeně. Vařila ve velmi stísněných podmínkách a když počet strávníků poklesl, přestalo se vařit a jídlo se vozilo z Nákla.

Od roku 1958 se mateřská škola změnila na jednotřídní s jednou učitelkou Evou Novákovou z Olomouce.

V letech 1961 až 1963 působila ve Střeni Ludmila Šlapetová, po ní krátce Eliška Vidličková, obě z Olomouce. Od 1. 9. 1964 na pět let přišla do Střeně Irena Pospíšilová, pak ji na dva roky vystřídal Květoslava Hlochová, provdaná Pluskalová.

Když v roce 1971 se odstěhoval ředitel školy Božetěch Vaca do svého domu, byla z jeho bytu zřízena stravovna a mateřská škola se opět změnila na celodenní, zároveň nastoupila i druhá učitelka Hana Zapletalová ze Střeně, v roce 1974 ji vystřídal Naděžda Uhrová ze Střeně a o dva roky později místo ní přišla Vlasta Švejdová Olomouce. V letech 1977–1978 se stala ředitelkou Dana Fantová z Olomouce, ji vystřídal Marie Bendová a učitelka Eva Vondráčková, obě z Olomouce od roku 1979 se stala druhou učitelkou Dana Šimíčková. Dnes je ředitelkou mateřské školy Květoslava Pluskalová.

ZEMĚDĚLSTVÍ A VŠEDNÍ DNY OBCE

O povaze zemědělství v obci vypovídá nejlépe struktura zemědělské půdy a její držby v době soukromého hospodaření. Z 582 hektarů patřilo občanům Střeně jen 114 hektarů a jejich rozložení ukazuje, že v obci byli nanejvýš střední rolníci a na jejich postavení měla vliv i horší bonita půdy.

1 rolník.....	12 ha
8 5–10
23 2–5
21 1–2
48	0,1–1

Nevelkou zámožnost obce dokreslují i údaje z roku 1930, kdy se ve Střeni chovalo 18 koní, 151 hovězího s 166 kusů vepřového dobytka, 1 ovce, 149 koz, 918 kuřat, 849 slepic, 324 housat, 34 husí a 57 kachen.

Ukazuje to i mimořádně silné postavení správy velkostatku, jehož zástupci to ve sporu s obcí ještě roku 1925 jasně formulovali: „většina občanů střeňských je závislá od příznivosti velkostatku, zejména pro chudinu kleslím na

palivo a listím na stlaní“. To vše se také projevovalo mimořádným hladem po půdě a zájem střeňských občanů byl větší, než nabídka. Při parcelaci dvora Popůvky z 49 žadatelů ze Střeneš se dostalo jen na 16 a místo požadovaných 63 dostali jen 8,5 ha. O tři roky později, roku 1928, získali střeňští rolníci od místní správy velkostatku díky aktivitě Domoviny 20 ha lesní půdy v Nadevsí a V pustém, které se měly proměnit na pole. Vztah k velkostatku se zkomplikoval ještě více v roce 1931, kdy si poprvé místo něj pronajal honitbu střeňský občan J. Dohnal. Motivem byla údajně přemíra lesní zvěře, která dle obyvatel obce páchala tolik škody, že skoro znemožňovala hospodaření.

I když šlo ve Střeni o menší hospodářství, než v řadě okolních obcí, hospodaření se příliš nelišilo. Zpráva z roku 1783 dokládá existenci pazderny a tedy i pěstování a zpracování lnu. Obec měla s rolníky tehdy běžné starosti: pouštěli močůvku na náves, dokud nezjistili, jak důležitá je pro jejich pole. Stejně tak obecní bubník vyhlášoval bubnem pravidelně pokuty a postihy za pouštění drůbeže ze dvora na veřejné prostranství. V roce 1909 to byla „*I koruna za 1 husu vyhnanou a ponechanou venku bez dozoru*“. Obdobná zpráva je doložena již z roku 1886. Jinak se ale vyháněly husy a kačeny každý den k rybníčku na Trávník, večer se opět sami vracely domů. Vše skončilo kolem roku 1950. O obecním pasákoví a pasení na obecním je první písemná zmínka z roku 1883, ale tradice obojího je podstatně starší. Dlouhou tradici měl i chov obecního býka, z roku 1886 se dochovala písemná zpráva „*o starodávném zvyku držení býka obecního pořadě mezi chalupníky*“.

Na vlastních pozemcích rolníci trávu neměli a dobytek se krmil trávou z lesa. Musela se kvůli stromkům sekat srpem, za kosu a její použití v lese byly pokuty. „Hajný, to byl pán“, říkali oprávněně pamětníci.

Buď si zájemce koupil od lesní správy „cejch“ a mohl jezdit na trávu na místo určené pro ty, kteří měli cejch – šlo o potvrzení, papírek, který si musel připevnit na trakař.

Druhou možností bylo koupit si „provázek“ – plocha obvykle 10x50 m nazývaná tak podle toho, že na její zaměření před vykolíkováním používal hajný provázek. Bylo tomu tak ještě po r. 1945, tehdy se platilo asi 6–10 Kčs, záleželo i na kvalitě a množství trávy.

Trávu prodávala také obec, říkalo se tomu prodej obžinek, kdy se prodávala za symbolickou cenu tráva na polních cestách a mezích, případně hrázkách tak, že se – většinou kolíky – vytyčil na jeden rok úsek, který si majitel sekal. Prodávání obžinek se vyubnovalo obvykle na neděli, když byli všichni doma.

Z roku 1909 je zpráva, že obec požádá správu velkostatku o „hrabání listí v knížecích lesích“, což byla každoroční nutnost pro chov dobytka. V letech, kdy byla bída o trávu, se ke krmení užívalo i hrabané javorové listí. Pokud obec měla nějaký majetek a prodávala jej, dělo se tak dražbou jako při prodávání klestí v roce 1883.

Dřevo na topení představovalo stejně pravidelnou starost jako potraviny. Jednou z cest bývalo krčování. Začínalo, až rozmrzla půda a opadly jarní záplavy. Zájemce o získání krče – pařezu, se dohodnul s hajným, který si vykope a zaplatil i malý poplatek. Ke krčování potřeboval kromě klínů a palic i lopatu, rýč, obloukovou pilu a „krčovou motyku“, připomínala krumpáč, kterému chybí špičatější polovina. Pak musel vykopat kolem pařezu jámu v průměru 2–2,5 m a dobývání pařezu pak trvalo i týden. Pařez se během té doby a nebo nakonec rozštípal. Užívaly se ocelové klíny, které vyráběli kováři Plánička z Nákla a Krejčí z Pňovic a zatloukaly se železnou palicí. Do vzniklé praskliny se dřevěnou palicí zatloukaly dřevěné klíny, byly z habru, z vyschlého dřeva. Doma se pařezy nařezaly na topení. Ještě před II. světovou válkou byly cirkulové pily vzácností a dřevo se řezalo obvykle ručně. V obchodě se kupoval jen list, oblouk se dělal z mladého jasanu doma. V listu byly obvykle tři otvory a když se dřevo „unavilo“, posunul se list dál.

Kromě vlastní potřeby se krče i prodávaly do těch obcí, kde neměli les. Z jednoho pařezu se získalo i kolem 1,5 m³ dřeva. Prodávalo se za cenu kolem 20 Kč za m³. Terén po vykopaném pařezu se musel upravit. Krče dělávali malí rolníci, bezzemci a nebo zedníci, kterým podzimem končila práce. Odtud vzniklo i ve Střeni užívané přísloví: Začaly modrat švestky, zedníci blednou. Krčování skončilo v polovině padesátých let.

Druhým způsobem, jak získat dřevo na topení anebo na prodej, bylo chodit na chraští. Dělal se to dvojím způsobem. Při čištění podrostu v lese určil hajný zájemcům výsek na čištění, říkalo se „dostal jsem výsek“. Z vysekaného chraští se dělaly hromady a podle jejich velikosti hajný určoval poplatek za dřevo. Během skládání hromady se do ní „dávaly duše“, upytlačené větší kusy dřeva. Dělal se to tak, že se čekalo, až bude projíždět vlak a jeho hlukem zanikl zvuk podřátého silnějšího stromku. Větší stromky se shazovaly nadvakrát, tedy „byly na dva vlaky“. Dalším způsobem, jak získat chraští, bylo zpracování korun pokácených stromů. Tam se jako „duše“ do hromad chraští přihazovalo, pokud to šlo, dřevo poskládané do metrů. Na jaře vypadala celá Střeň stejně. Před každým domem byla složena velká hromada chraští, vedle ní stál špalek a dělaly se otýpky. Vázaly se lýkem ze střeňchy a aby bylo pevné, vtloukaly se do jejich středu silnější kousky dřeva, obvykle pocházející z „duší“. Kozy s rumpálky a různé přípravky na stahování otýpek se začaly hromadněji objevovat až po roce 1945.

Když muži dělali chraští nebo krče, ženy nosily v pletených košicích jídlo do lesa. Muži pro ně na cestu zpět měli nachystané dřevo do tašky, protože denně se z lesa mohla bez placení odnést jen jedna nůše sbíraného dřeva. Byla to ženská práce, muži pak na večer, cestou domů, nesli přes rameno menší stromek nebo silnou větev, přes druhé rameno podepřenou klackem, aby se lépe nesla. To byla dávka, kterou hajný mlčky toleroval. Pokutoval se jen lesní pých, i když drobný a šlo většinou jen o odpad při větší těžbě dřeva.

Těžba nabízela výdělek při odvozu klád i pro větší rolníky, kteří vozili z lesa klády.

Z lesa se brávalo i listí na podestýlku, neboť zejména malým rolníkům nestačila sláma. Hajný jim vyznačil, kde mohou hrabat a pak z listí vytvořili pravidelnou hromadu, zvanou figurka, kterou mohl hajný změřit a určit tak poplatek.

Volně se zemědělstvím souviselo i pěstování ovocných stromů a obec roku 1888 osadila náves. Další stromy na náves vysadila v roce 1927.

Okrajovou – vzhledem k poloze obce Střeneň na břehu Moravy – je zmínka o chovu ryb v roce 1914 na Trávníku. Zdejší rybník – přibližně o rozměrech 20x30 m – měl průměrnou hloubku kolem 1,2 až 1,5m, pamětníci vzpomínají, že se tam chovaly i štiky. V Moravě pak byli štiky, okouni, jelci, občas parmy a později i kapři. S rybami a řekou jsou spojeny i historiky o pytlácích. Chytalo se jednak na kraji řeky pod kořeny do ruky, pytláci lezli do vody jen vespodních kalhotách, které tehdy sahaly až ke kotníkům. Tady si je pytláci podvázali a ulovené ryby pak házeli do kalhot, „aby nemuseli s každou rybou na běh“. V noci se pak chodívalo lovit, tedy pytláčit, pomocí čeřenu a světla, případně se přes noc „poličovalo“, nechával se na háčku nahozený hrouzek a ráno se chodilo úlovky sbírat. Novinku přinesli v roce 1945 vojáci Rudé armády, kteří lovili pomocí ekrazitu a zápalné šňůry, některé nástupce našli i mezi domácím obyvatelstvem. I pytláctví v lese mělo ve Střeni svá slavná jména, chodívalo se na srnčí a na bažanty, pokud nesvítil měsíc, přidávala se k pušce při lovu na bažanty baterka.

Podstatnější význam pro Střeň měl chov včel, kromě jednotlivých obyvatel je z roku 1940 doložen společný včelín Včelařského spolku pro Náklo a okolí ve Střeni. Jeho tradice ale byla starší, spolek vznikl díky iniciativě nákelského lékaře Františka Stravy v roce 1906 a první sídlo měl v zahradě u Konečného ve Střeni č. 9.

Významnou událostí pro střeňské zemědělství se stalo scelování v letech 1933–1935, které umožnilo spojit pozemky u jednotlivých rolníků do menšího počtu celků. Před scelováním byla půda ve Střeni rozdrobena do 650 parcel, scelováním klesl počet na polovinu a u větších rolníků z 32 na 9 i méně parcel. Spolu se scelováním se budovaly nové cesty a příkopy. Celkově z 582 ha střeňského katastru bylo do scelování zahrnuto 180 ha. Vzniklo 13 km nových cest, 4,3 km příkopů a svodnic, délka hráze proti povodním vybudovaná v rámci scelování představovala 4,6 km. Počet parcel se snížil ze 751 na 231 a jejich průměrná velikost se zvýšila z 24 na 93 arů.

Ojedinelým družstevním podnikem se stal Spolek pro půjčování hospodářských strojů z roku 1935 s předsedou Aloisem Lukešem, ve výboru byl jeden rolník, jinak jen řemeslníci. Vlastnil mlátičku a parní lokomobilu, které za poplatek půjčoval.

U dvou rolníků ze Střeneň, Františka Coufala a Josefa Svozila, je doloženo, že patřili k akcionářům rolnického cukrovaru v Litovli. Traktory se objevily

ve Střeni až po roce 1945, řada strojů menších se ale začala používat dříve. Původní ruční seti nahradilo strojové, na Střeni je v roce 1910 doložen secí stroj u Eleonory Coufalové č. 14. Pro nebezpečí úrazu musel být pojištěn.

Ze vzpomínek Karla Coufala ze Střeneň na staré zemědělství je v kronice nejuplněnější kapitola věnována žnám. Po srpech se při sklizni obilí začaly kolem poloviny 19. století používat kosy opatřené nástavci, luňáky. Krátce se pak používaly upravené žací travní stroje. V obou případech musely ženy za sekáči nebo žacím strojem odebírat pomocí srpů posečené obilí a klást je na pokládky. Zde obilí ještě prosychalo. Odebírání obilí zjednodušily „lopaťáky“ (hrstkovače) a velkým pokrokem se pak staly samovazy, které již vázaly obilí do snopů. Do té doby se vázaly ručně. Vždy 16 snopů tvořilo mandel a z nich se pak ve snopech obilí převáželo žebříňáky do stodol k mlácení.

Původně se mlátilo cepy, výmlat se tak protáhnul dlouho přes vánoce. Obilí se pak čistilo fukarem a to se dělalo i u prvních mlátiček, poháněných většinou žentourem, soukolím, do kterého byl zapřažen potah a z něj se síla přenášela na hnaný stroj. Ve dvacátých letech měli již rolníci na Střeni i společnou velkou mlátičku poháněnou parní lokomobílou, která ale roku 1927 shořela při požáru stodoly J. Coufala č. 14, ale v dalším roce si již koupili novou, bez strojů byl v té době výmlat již nemožný. Mlátilo se ve stodole a nebo na několika místech na návsi pro ty, kteří neměli obilí kam schovat a vozili obilí přímo z pole. Ráno, než zapískala lokomobila, stálo již v pořadí několik vozů za sebou. O tom, kdo bude mlátit dříve, se vedly často bouřlivé spory.

Po roce 1945 se slavily dožínky na hřišti, před válkou se pořádaly „výlety ke starostovi na zahradu“, kde byly připraveny lavice a občerstvení. Starosta tak zval ostatní, když ukončil žně.

Vedle Spolku pro půjčování strojů, v roce 1951 začleněného do JZD, je z roku 1946 doložen vznik tehdy velmi rozšířeného zemědělského strojního družstva. Střeňské mělo traktor Zetor 25, 3 travní žačky a 3 lopaťáky Kovařík i menší mlátičí soupravu Ježek Blansko.

Přípravný výbor JZD s předsedou Aloisem Frébortem se utvořil jako první na tehdejší okres Litovel 17. května 1949 a o rok později, 7. června, se ustavilo JZD s předsedou Václavem Zdražilem. Na první schůzi vstoupilo do JZD 60 členů, většinou bezzemků a tak počáteční výměra družstva činila jen 56 hektarů. Družstvo mělo oproti soukromě hospodařícím rolníkům mimořádné výhody, mělo měkčí dodávky a za jejich nesplnění mu nehrozil – jako u soukromých zemědělců – soudní postih. Dosahovalo ale i poměrně dobrých výsledků, v roce 1955 mělo tehdy ojedinelou pracovní jednotku 43 Kčs. Počet členů se od založení do roku 1959 zvýšil z 13 na 86. Koncem roku 1960 se konala slučovací schůze a od roku následujícího se Střeň stala součástí JZD Budovatel v Nákle a od roku 1975 JZD Obránců míru v Nákle se sídlem v Unčovicích.

V roce 1951, v srpnu, byl sveden hovězí dobytek do stodoly, která byla zabrána Františce Kubáčkové č. 6 a upravena na kravín, vedle něj jako druhou stavbu vybudovalo JZD vepřín a zděnou drůbežárnu postavilo u rybníka na Trávníku. Svoz dobytka 25. srpna 1951 provázela slavnost s bohatým kulturním programem připraveným svazáky.

V letech 1958 až 1959, dílem i díky výrazné „přesvědčovací kampani“, postavené na tehdy běžné kombinaci slibů a vyhrůzek, vstoupila do JZD řada výkonných zemědělců, výměra pozemků obhospodařovaných družstvem stoupla na 156 ha a z větších rolníků zůstala mimo družstvo jen Marie Gargelová.

Dobytěk v tomto období zůstával rozmístěn po větším počtu prostornějších stájí a to trvalo až do roku 1970, kdy skončila stavba nového kravína. Podobně tomu bylo i u uskladňování obilí. Dalšími stavbami se stal sklad obilí a umělého hnojiva v bývalé Žatkově cementárně, nový vepřín (1970), o dva roky později mostní váha a garáže a rokem 1987 odchovna prasnic. Areál živočišné výroby tvořil ucelenou skupinu objektů na okraji obce. Původně se měl stavět v Nadevsí, byl dokonce vykolikován pozemek, ale pro radikální odpor ženské části obce, která poukazovala na převažující směr větru – veškerý pach by šel na obec – došlo ke změně staveniště.

Během trvání JZD se uskutečnily i dva velké zásahy do pozemků a jejich bonity. Při výstavbě dálnice došlo k navezení několika tisíc metrů krychlových úrodné zeminy ze skrývky na katastr Střeneň a v roce 1989 pak k rozsáhlé melioraci pozemků.

Po roce 1989 dochází k transformaci a změnám, které postihly většinu zemědělských družstev. Původní družstvo hospodařilo dál na stejném území, vedle něj začal v roce 1994 hospodařit první novodobý soukromý rolník ve Střeni, Jirí Mojžíš z č. 12

POVODEŇ V ČERVENCI 1997

Průřez povodní 1997 má být živým dokumentem pohnuté doby, kterou nestejně prožívali občané Střeneň a všeho, co přinášely následné všední dny a měsíce. Základem kapitoly jsou denní záznamy a údaje z nespočtu jednání a setkání, která ovlivnila budoucí život naší vesnice.

Převážná část obsahu je zaměřena na fakta, technické údaje a data – včetně obrazové, dokumentace. Následující část zdokumentoval a seřadil Vladimír Kamínek, obrazovou část Ing. Ivo Machar, Hubert Sedlář ml. a Vladimír Kamínek.

Jestliže dokument o povodni nenaplní vaše očekávání, budiž na omluvu uvedeno pouze to, že byl vytvořen ve vymezeném čase, avšak s cílem co nejvěrněji zachytit okamžik epochy a maximální množství skutků a informací, aniž by tyto upadly v temnotu zapomnění.

Vladimír Kamínek
starosta obce